

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Anežka Kacejová

**Trestná činnost mladistvých a jejich
trestní postih**

Diplomová práce

Olomouc 2020

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Trestná činnost mladistvých a jejich trestní postih* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce JUDr. Bronislavě Coufalové, Ph.D. za odborné vedení práce, rychlou komunikaci, vstřícný a ochotný přístup, užitečné rady a připomínky.

Obsah

Seznam použitých zkratek	5
Úvod	6
1 Úvod do problematiky kriminality mladistvých	9
2 Trestní odpovědnost mladistvých.....	13
3 Kriminalita mladistvých na území České republiky	18
4 Trestní postih mladistvých	25
4.1 Právní úprava trestního postihu mladistvých.....	25
4.2 Sankcionování mladistvých v české praxi	34
5 Návrhy de lege ferenda	43
Závěr.....	48
Seznam použitých zdrojů.....	53
Příloha č. 1	58
Příloha č. 2.....	64
Abstrakt (Abstract)	69
Klíčová slova (Keywords).....	70

Seznam použitých zkratek

- **ČR** – Česká republika
- **sITZ** – zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
- **TŘ** – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- **TZ** – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- **ZSM** – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Česká republika se před určitou dobou začala řadit mezi vyspělé demokratické země, což nepochybně zapříčinilo vzrůst kriminality. Tento jev se projevil i u mladistvých pachatelů. Konzumnost dnešní společnosti má negativní vliv na její emoční gramotnost, dochází k odcizení skupin společnosti a jejich pocit izolovanosti. Americký psycholog Goleman uvádí: „*Zdá se, že citová ochablost je univerzální daní za moderní životní styl.*“¹ Tyto skutečnosti mají dopad na závadové chování mladistvých a na to, jaká konkrétní provinění mladiství páchají. Kriminalita mladistvých je stále aktuální téma, protože její trend vypovídá o (ne)dostatečném zajištění podmínek pro správný vývoj osobnosti dítěte. Esenciálním způsobem, jak zabránit této kriminalitě, je náležitá prevence. A pokud již mladistvý spáchá provinění, mají být vůči němu použita resocializační opatření, která budou cílit především na jeho převýchovu. Juvenilní delikvenci nesmíme brát na lehkou váhu, protože vypovídá o selhání společnosti, která má naopak přispívat k předcházení tohoto sociálně patologického jevu. Kriminalitě mladistvých je třeba zamezit i s ohledem na skutečnost, že se jedná o nastupující pokolení, z něhož poté vzejdou další generace. Mám v úmyslu touto prací ukázat, kde se nachází slabé články kriminality nedospělců, na které je vhodné zaměřit pozornost, a to zejména s ohledem na ambici snižovat tuto trestnou činnost. Ve své práci se mimo jiné věnuji i příčinám, jež stojí za kriminálním chováním mladistvých. První výzkumnou otázkou této práce je, jakých provinění se mladiství pachatelé dopouštějí nejčastěji. Mojí hypotézou je, že zde bude hrát hlavní roli majetková trestná činnost, tedy tzv. kriminalita blahobytu, především se bude jednat o krádeže, a to z důvodu změny životní úrovně a s tím spojené zvýšení nároků společnosti. Dále se domnívám, že dalšími páchanými proviněními budou delikty spojené s vandalstvím, např. poškození cizí věci a výtržnictví, a šikanou, např. vydírání a ublížení na zdraví.

Do roku 2004 v naší právní úpravě scházel zvláštní zákon, který by upravoval trestní odpovědnost mládeže, řízení proti ní a její trestní postih, a tedy právní úprava týkající se mladistvých byla pojímána jako výjimka z obecné právní úpravy. To se však změnilo nabytím účinnosti zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, kdy došlo k velkému posunu

¹ GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence*. 2. vydání. Praha: Metafora, 2011, s. 212.

v této oblasti. Zákon nechal vzniknout soudy pro mládež, které se společně s ostatními orgány činnými v trestním řízení musely naučit postupovat podle nového zákona zcela jinak než doposud. Tato diplomová práce se bude snažit mít přínos i vzhledem k tomu, že má ukázat, jak se od nabytí účinnosti zákona o soudnictví ve věcech mládeže, daří české justici při ukládání sankčních opatření mladistvým za účelem zjistit, zda je tento zákon využíván v co největším rozsahu a zda má tato mimořádná legislativní změna pozitivní vliv na snížení kriminality mladistvých. Zároveň v některých pasážích své práce používám metodu komparace, kdy porovnávám způsoby řešení trestné činnosti mladistvých pachatelů s případy dospělých pachatelů s cílem ukázat rozdíly mezi těmito stěžejními skupinami.

Ve své práci zjišťuji na základě sběru dat ze statistických přehledů Ministerstva spravedlnosti České republiky, jaká provinění jsou nejčastěji páchána mladistvými pachateli. S použitím stejných zdrojů hledám odpověď na druhou výzkumnou otázku, která se ptá na to, jaká opatření jsou mladistvým nejčastěji ukládána a jaké jiné způsoby řešení trestních věcí jsou vůči nim využívány. Mojí hypotézou ohledně odpovědi na tuto výzkumnou otázku se zřetelem na princip subsidiarity trestních opatření a výchovný účel zákona je, že nejčastěji ukládanými sankcemi budou výchovná opatření a ve velké míře se budou využívat zvláštní způsoby trestního řízení. Tato závěrečná práce to buď potvrdí, nebo vyvrátí. Za tímto účelem vytvářím přehledné tabulky a vyhodnocuji získané údaje. Používám metodu analýzy dat, kdy pracuji s rozsáhlým množstvím statistických přehledů za dlouhé období, z kterých vyvozují své závěry.

První kapitola je úvodem do problematiky kriminality mladistvých, věnuji se zde obecně právní úpravě sankcionování mladistvých a dále se v ní zabývám vlivy, které jsou příčinami kriminality mladistvých. Tématem druhé kapitoly je trestní odpovědnost mladistvých a její podmínky. V této kapitole se také nachází dílčí komparace podmínek trestní odpovědnosti se zahraniční právní úpravou. Cizí právní úprava může být inspirativním zdrojem pro případné novelizace. Třetí kapitola popisuje současný stav kriminality mladistvých v České republice. Čtvrtá kapitola se věnuje způsobům řešení trestních věcí mladistvých a sankcionování mladistvých v české praxi. Zde jsou vymezeny nejčastěji využívané způsoby trestního postihu a hlediska, podle kterých příslušné orgány činné v trestním řízení zohledňují, jakou trestní sankci zvolí v konkrétním případě. Pátá kapitola navrhuje změny, které mohou zlepšit efektivitu sankcionování mladistvých.

Cílem práce je přinést ucelenější pohled na toto téma a upozornit na případné mezery a nedostatky při aplikování zákona o soudnictví ve věcech mládeže, např. práce může poukázat na to, zda se některé sankční nástroje nadužívají, popř. opomíjí aplikovat. Celkově bych chtěla zanalyzovat, zda je zákon o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, plně využíván a zda přinesl v praxi kvalitní změnu. V ideálním případě bych v této práci ráda dospěla k novým a zajímavým zjištěním a ráda bych otevřela širší debatu ohledně správné aplikace právních předpisů v případě delikvence mladistvých. Na konci své práce provádím shrnutí a hodnotím současný stav sankcionování mladistvých v závislosti na výsledcích práce. Zaměřuji se na problematické aspekty a do své práce zahrnuji podněty ke zlepšení. Při zpracování diplomové práce vycházím především z právní úpravy, odborné literatury, statistik, právních článků a judikatury.

1 Úvod do problematiky kriminality mladistvých

Trestní odpovědnost mladistvých, trestní řízení proti těmto mladým pachatelům a druhy opatření jsou upraveny v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jako „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“ nebo „ZSM“). Poněvadž generálním právním předpisem trestního práva hmotného je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jako „trestní zákoník“ nebo „TZ“) a obecná právní úprava trestního práva procesního je upravena v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jako „trestní řád“ nebo „TŘ“), můžeme z názvu zákona o soudnictví ve věcech mládeže vyvodit záměr zákonodárce aplikovat derogační pravidlo *lex specialis derogat legi generali* při volbě mezi generálním a speciálním zákonem, tedy aplikační přednost zákona o soudnictví ve věcech mládeže před trestním zákoníkem a trestním řádem (srov. § 109 TZ, § 291 TŘ). Z § 1 odst. 3 ZSM však vyplývá pravidlo použití normy obecných právních předpisů, pokud ZSM určitou problematiku neupravuje.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozlišuje dva pojmy, tím je *mládež* a *mladistvý*, mezi těmito pojmy je z hlediska práva zásadní rozdíl, pojem mládež je nadřazený pojmu mladistvý. V názvu zákona o soudnictví ve věcech mládeže se píše o mládeži, kterou se rozumí osoby narozené, jež nedovršily 18. rok svého věku. Kdežto mladistvým se z pohledu trestního práva rozumí fyzická osoba, která v době spáchání provinění, dosáhla 15ti let a nepřekročila 18. rok svého věku. Zákonem č. 203/2019 Sb.,² kterým se mění zákon o soudnictví ve věcech mládeže, se navíc stanovuje vyvratitelná právní domněnka, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok svého věku (§ 2 odst. 1 písm. c) věty za středníkem ZSM). Příkladem může být situace, kdy je pachatelem neznámá mladá osoba (např. cizinec), která tvrdí, že je mladistvá, nicméně nelze zjistit její totožnost. V důvodové zprávě se k tomuto znění zákona píše: „*Pokud by se však vyskytla důvodná pochybnost, které by nebylo možno odstranit ani lékařským vyšetřením pro tento účel používaným, je nutno takovou osobu považovat, i v souladu s principem in dubio pro reo, za osobu mladší, buď 18, nebo 15 let, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu.*“³

² Zákon č. 203/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

³ Poslanecká sněmovna. *Vládní návrh, kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech*

Kromě uplatňování principu *in dubio pro reo* je zde patrný důraz na zásadu materiální pravdy, kdy orgány činné v trestním řízení mají za úkol zjistit skutkový stav bez důvodných pochybností. Je nezbytné taktéž odlišovat pojem dítě z pohledu ZSM a dle výkladu TZ. Dítětem se ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil 15. rok svého věku. Naproti tomu dítětem se podle § 126 TZ chápe osoba mladší 18ti let, pokud zákon nestanoví jinak.

Trestný čin, který spáchá mladistvý, se nazývá provinění (§ 6 odst. 1 ZSM). Je tomu z toho důvodu, protože provinění je příhodnějším pojmenováním, které má menší stigmatizující účinek. Pravdou totiž je, že společnost je za jednání mladistvého částečně spoluodpovědná, neboť nevytvořila vhodné výchovné prostředí pro mladistvého, který se proto uchýlil k porušení zájmů chráněných trestním zákoníkem.⁴ Pojmem kriminalita, s kterým tato diplomová práce pracuje, se rozumí souhrn trestných činů (provinění) spáchaných na stanoveném území za určité časové období.⁵

Na kriminální chování mladistvých má vliv mnoho faktorů, právě mladý člověk je velmi ovlivnitelný vnějšími podněty, poněvadž se nachází v životním období dospívání, kdy hledá sám sebe a jeho duševní a rozumový vývoj není zcela ukončen, a z tohoto důvodu mají mladiství „pouze“ relativní trestní odpovědnost. Prostředí, ve kterém mládež žije, ji obzvláště ovlivňuje. Na toto místo vkládám výňatek z odborné literatury, který sice stručně, ale výstižně vystihuje příčiny kriminality mladistvých: „*Jak naznačují teorie, právě s nízkou sebekontrolou, slabým poutem k rodičům, špatným vztahem ke škole, nevhodným trávením volného času a vyšším počtem delikventních kamarádů se zvyšuje pravděpodobnost individuální delikvence.*“⁶ Důvodů, proč se mladiství dopouštějí trestné činnosti, je několik. Zásadní je prostředí, kde se mladistvý pohybuje, společně se vzory chování, které ho obklopují, a způsob trávení volného času. Rodina, přátelé a osobnosti, k nimž mladistvý vzhlíží, prezentují mladistvému své způsoby chování již od jeho útlého věku. Tyto vzorce chování se mladistvému zaryjí do paměti a posléze se může chovat podle těchto vzorů. Objevují se i názory,

mládeže), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů [online]. www.psp.cz, 2018 [cit. 20. března 2020]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=139391>>.

⁴ Poslanecká sněmovna. *Vládní návrh zákona o odpovědnosti mládeže. Sněmovní tisk 210/0* [online]. www.psp.cz, 2002 [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>>.

⁵ ZEMAN, Štefan. Majetková kriminalita mládeže v Slovenskej republike - kriminologické a trestnoprávne aspekty. *Trestněprávního revue*, 2016, roč. 15, č. 2, s. 32.

⁶ MORAVCOVÁ, Eva a kol. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. 1. vydání. Praha: Triton, 2015, s. 11.

že na závadové jednání má vliv genetická výbava jedince. Ta může být odpovědná například za sníženou sebekontrolu a hyperaktivitu. Pokud má mladistvý k delikventnímu chování genetické predispozice, zvyšuje se pravděpodobnost jeho nežádoucího chování.⁷ Deviantní chování se u pachatele vyskytuje v té míře, v jaké jsou sociální vazby mezi ním a společností narušeny a zpřetrhány. Toto narušení sociálních vazeb může způsobit, že se z příkladného mladistvého stane delikvent poté, kdy je vystaven šikanóznímu chování. Ve studijní opoře k předmětům kriminologie, na jejímž vzniku se podíleli JUDr. Milan Vichlenda, Ph.D. a Ing. Ivan Krček, se dovozuje vyšší kriminalita mladistvých z důvodu existence více nefungujících rodin se špatnou výchovou.⁸ To potvrzuje i Nejvyšší soud, který ve své směrnicí z roku 1962 uvádí: „Převážná část trestné činnosti mladistvých pramení z nedostatků rodinné výchovy pachatele.“⁹ Dle Milana Vichlendy existují dva druhy postojů rodiny k mladistvému, které mohou zapříčinit jeho kriminální chování. Prvně se jedná o situaci, kdy rodina neprojevuje o dítě (dostatečný) zájem, nezajímá se o jeho potřeby a nevykonává nad ním dohled. To může být i tím, jak jsou mnozí rodiče dnes pracovně vytíženi. V druhém případě se jedná o přehnanou, až nezdravou péči rodiny o dítě, která neumožňuje mladému jedinci, aby se osamostatnil.¹⁰ Z toho vyvozují jedině, dítě, o které se rodiče nezajímají, může strádat, protože trpí nedostatkem zájmu okolí o jeho osobu, a tím pádem se může rozhodnout na sebe upozornit protiprávním jednáním. Aby si mladistvý získal alespoň přízeň svých vrstevníků, je schopen čehokoli. Za těchto okolností mluvíme o tzv. rebelství. A v druhé situaci se jedná o dítě, které není vedeno k samostatnosti, nemá dostatečný prostor pro osobní rozvoj, z tohoto důvodu je opožděno ve svém vývoji a zároveň je mu bráněno převzít zodpovědnost za svá rozhodnutí. Někteří mladí delikventi dokonce ještě před spácháním prvního provinění byli sami obětí trestné činnosti, zejména psychického a fyzického domácího týrání.¹¹ V případě, kdy je dítě vystaveno domácímu násilí ze strany rodičů, je narušena jistá vazba mezi rodičem a dítětem, svět se stává pro dítě nebezpečným místem a je mu vnucována myšlenka, že násilí je řešením konfliktů. Dochází k tzv. mezigeneračnímu přenosu násilí. Nemluvě o tom, jaký pocit nespravedlnosti mladistvý cítí. To samé platí i tehdy, jestliže je dítě svědkem domácího násilí. Jsou to právě rodiče, od kterých děti přejímají vzory chování.

⁷ MATOUŠEK, OLDŘICH, KROFTOVÁ, ANDREA. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003, s. 23.

⁸ VICHLENDY, Milan, KRČEK, Ivan. *Kriminologie* [online]. [sosoom-zlin.cz](https://www.sosoom-zlin.cz), 2011 [cit. 13. 3. 2020]. Dostupné na <<https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>.

⁹ směrnice Nejvyššího soudu ze dne 29. června 1962, sp. zn. Pls 2/62

¹⁰ VICHLENDY, Milan, KRČEK, Ivan. *Kriminologie* [online]. [sosoom-zlin.cz](https://www.sosoom-zlin.cz), 2011 [cit. 13. 3. 2020]. Dostupné na <<https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>.

¹¹ Tamtéž.

Dítě si ani nemusí být vědomo „skrytých programů“, které na něj rodič přenesl, protože bývají uloženy v nevědomí.

„V procesu vývoje delikventního chování je tedy v podstatě učení, skupinové působení, psychologická závislost jedince na sociální okolí a delikventní zaměřenost tohoto okolí,“¹² říká Vichlenda. Vedle rodiny působí na osobnost mladistvého taktéž členství ve vrstevnické skupině. Mladistvý si uvědomuje, že pro nalezení „svého já“ potřebuje i kontakt se svými vrstevníky. V určitý moment začne mladistvý dávat mnohem větší přednost přátelům před rodinou. Mladiství mají na rozdíl od dospělých více volného času. Tady hraje roli to, jakými způsoby mladiství tráví spolu volný čas - co je předmětem jejich zábavy. Pokud se baví tím, že porušují standardy chování, například se navzájem učí zlovykům jako pití alkoholu, kouření cigaret, užívání drog anebo spolu sdílejí názory a postoje podněcující k násilí a páchání trestné činnosti, tak to není ideální verze. Nemluvě o tom, zda se tomu děje na úkor školy, kdy se dítě přestane věnovat školním povinnostem, a v krajním případě se z něho stane záškolák. To vše jsou varovné signály k tomu, že se situace může vymknout kontrole a z mladistvého se stane pachatel.

Obecně se ví, že kriminální činnost se koncentruje především ve městech, hlavně těch velkých. Na venkově je situace daleko klidnější. Život na venkově a malých městech se charakterizuje bližšími vztahy, proto se zde lidé lépe znají, což mimo jiné znamená větší kontrolu ze strany společnosti. Naproti tomu život ve velkém městě je více anonymní a sociální kontrola je zde nízká.¹³ Jsem toho názoru, že k delikventnímu chování přispívají taktéž sociální sítě, sledování různých filmů, seriálů, televizních pořadů a vedle toho hraní počítačových her, „chrlicí se“ informace z médií a dalších sdělovacích prostředků. Dítěti je dnes snadno přístupné vyobrazení různých druhů násilí, a to ve filmech, v počítačových hrách, v různých videích na internetu apod. Co se týká trestné činnosti v sexuální oblasti může zde hrát zásadní roli i to, jak se v současné době vyzdvihuje téma nezávazného sexu. Ve skutečnosti jsou pornografická díla přístupna i dětem a jejich sledování může neblaze ovlivnit vnímání sexu z pohledu dítěte.

¹² VICHLENDÁ, Milan, KRČEK, Ivan. *Kriminologie* [online]. sosoombzlin.cz, 2011 [cit. 13. 3. 2020]. Dostupné na <<https://www.sosoombzlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>.

¹³ KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 286.

2 Trestní odpovědnost mladistvých

K tomu, aby mohly být aplikovány právní normy trestněprávních předpisů, je nutné znát podmínky, při jejichž splnění vzniká osobě trestní odpovědnost. Ta nastává v případě porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákoníkem spácháním trestného činu (proviněním), což je spojeno s povinností pachatele strpět sankce stanovené trestním zákoníkem. V souvislosti s tím je potřeba si vymezit pojmové znaky provinění, tyto znaky jsou totiž klíčové pro vznik trestní odpovědnosti mladistvého. Prvním pojmovým znakem je protiprávnost jednání. Druhým pojmovým znakem je naplnění znaků skutkové podstaty provinění (tzn. objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka). Posledním pojmovým znakem je existence splnění obecných znaků provinění, kterými jsou podle Jelínka věk, přičetnost a rozumová a mravní vyspělost.¹⁴ Naproti tomu Šámal je toho názoru, že pojem rozumové a mravní vyspělosti je zvláštní typ přičetnosti, a tak není samostatným obecným znakem. Přičetnost obecně předpokládá schopnost rozpoznávací a určovací. Šámal spojuje schopnost rozpoznávací právě s pojmem rozumové vyspělosti a schopnost určovací s pojmem mravní vyspělosti.¹⁵ Mně připadá příhodnější rozlišovat mezi přičetností a rozumovou a mravní vyspělostí. Předpokladem přičetnosti je existence duševní poruchy, a tak si nemyslím, že je vhodné považovat mladistvého, který je opožděn ve svém vývoji, za duševně narušeného jedince.

Dospělí pachatelé mají na rozdíl od mladistvých absolutní trestní odpovědnost, která je charakterizována pevnou dolní věkovou hranicí trestní odpovědnosti (18 let) bez ohledu na vyspělost jedince. Naproti tomu mladistvý má relativní trestní odpovědnost a je trestně odpovědný za daný čin, pokud je i rozumově a mravně vyspělý. ZSM v § 5 odst. 1 stanovuje: „Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ Podle důvodové zprávy k ZSM to znamená, že „mladistvý si není vzhledem ke stupni svého vývoje schopen uvědomit, že „dělá něco špatného“, co hrubě odporuje normám společnosti, ve které žije, nebo aby byl schopen odpovídajícím způsobem usměrnit svoje chování“.¹⁶ Nedostatek rozumové a mravní vyspělosti znamená, že mladistvý v době činu ještě nedosáhl po stránce intelektuální nebo po stránce mravní takového stupně vývoje,

¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 201.

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 43 (§ 5).

¹⁶ Poslanecká sněmovna. *Vládní návrh zákona o odpovědnosti mládeže*. Sněmovní tisk 210/0 [online]. www.psp.cz, 2002 [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>>.

jakého zpravidla dosahují jeho vrstevníci,¹⁷ jedná se ve shrnutí o opožděné dospívání. Tento nedostatek není patologického rázu a není způsoben duševní poruchou. Šámal uvádí: „Rozumová a mravní vyspělost má dvě složky, které se vzájemně ovlivňují a tvoří z hlediska vývoje mladistvého do značné míry celek. Obecně je složka rozumového vývoje charakterizována tak, že zahrnuje postupné individuální nabytí schopnosti pojmového myšlení, přičemž stupeň takového vývoje je určován dosaženou úrovní tohoto myšlení. Za mravní vývoj osobnosti mladistvého se pak obecně považuje proces, v němž si osobnost mladistvého v průběhu individuálního rozvoje osvojuje normy chování, které platí v daném období rozvoje společnosti, a tyto přeměňuje na osobní a morální kvality.“¹⁸

Rozumová a mravní vyspělost se presumuje, dokazuje se pouze, pokud jsou důvodné pochybnosti o její přítomnosti, které jsou podloženy konkrétními zjištěními,¹⁹ z tohoto důvodu dochází v praxi k dokazování pouze výjimečně, což potvrzuje tabulka č. 1 v příloze č. 1 zpracovaná na základě statistik Ministerstva spravedlnosti ČR.²⁰ Jak uvádí § 58 odst. 1 ZSM, rozumovou a mravní vyspělost zkoumá znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii. Toto zkoumání umožňuje přistupovat k mladistvému na základě jeho individuálního stupně vývoje. Při dokazování rozumové a mravní vyspělosti se zkoumá postoj mladistvého k činu a to, jak vnímá své delikventní chování, a na základě toho se určuje přítomnost tohoto druhu vyspělosti v době spáchání činu. Po dokazování se dospěje k závěru o trestní odpovědnosti mladistvého, poněvadž ten nemůže být trestně odpovědný, jakmile nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost svého činu nebo ovládat své jednání. Pokud by rozpoznávací a ovládací schopnosti byly nezpůsobitelné z důvodu duševní poruchy (např. mentální retardace), mladistvý je nepřičetný.²¹ Nepřičetnost de facto znamená, že pachatel nemohl rozpoznat protiprávnost svého činu nebo ovládat své jednání v době spáchání činu pro duševní poruchu. Přičemž duševní porucha a ztráta rozpoznávací nebo ovládací schopnosti musí být dány v době činu.

¹⁷ Poslanecká sněmovna. *Vládní návrh zákona o odpovědnosti mládeže. Sněmovní tisk 210/0* [online]. www.psp.cz. 2002 [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>>.

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 51.

¹⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006

²⁰ Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

²¹ JELÍNEK, Jirí a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 218.

V trestním právu se pracuje s věkovými hranicemi při posuzování trestní odpovědnosti podle toho, zda nastalá skutečnost je ve prospěch mladé osoby. Aplikuje se zde ustanovení § 139 TZ pro počítání času. Pokud tedy osoba spáchá protiprávní čin stanovený v TZ v den svých 15. narozenin, není trestně odpovědná dle § 25 TZ, protože relativní trestní odpovědnost nastává až den následující. Stejně tak, pokud se osoba dopustí provinění v den svých 18. narozenin, není absolutně trestně odpovědná, ale má „pouze“ relativní trestní odpovědnost. Při projednávání návrhu nového trestního zákoníku vyvstalo hodně spekulací ohledně dolní věkové hranice relativní trestní odpovědnosti. Ohledně této otázky dokonce došlo v roce 2009 k novelizaci platného zákona ještě před jeho účinností, a to z nově stanovených 14ti let na původních 15 let.²² Pro tento počín existovalo mnoho důvodů. Například bývalý prezident Václav Klaus namítal, že by posunutí dolní věkové hranice směrem dolů vedlo k trestnímu stíhání většího počtu osob bez dokončené povinné školní docházky, což by znamenalo zátěž pro věznice, které by musely zajistit výuku.²³ Kromě toho by snížení věkové hranice trestní odpovědnosti znamenalo legální sexuální život o rok dříve, než bylo doposud, a to znamená zásah do ochrany lidské důstojnosti dětí v sexuální oblasti. Jediným způsobem, jak by se tomu dalo předejít, by bylo učinit výjimku pro sexuální delikty, pro které by z hlediska trestní odpovědnosti platila hranice 15ti let, jako je tomu podobně na Slovensku (viz níže).

Postřehy ze zahraniční právní úpravy

Slovenská republika, která dlouhá léta měla stejnou právní úpravu trestní odpovědnosti mladistvých jako naše země, nemá dodnes zvláštní zákon upravující problematiku sankcionování mladistvých, a to i přes skutečnost, že v roce 2005 došlo k úplné rekonstrukci slovenského trestního práva. Právní úprava sankcionování mladistvých se tedy nachází v obecných trestněprávních předpisech (trestný zákon, trestný poriadok). Slovenské trestní právo považuje za mladistvého osobu, která v době spáchání trestného činu dovršila 14. rok věku a nepřekročila 18. rok svého věku.²⁴ Podle trestního zákona jsou mladiství ve věku 14ti let relativně trestně odpovědní s ohledem na jejich úroveň rozumové a mravní vyspělosti. Kdežto ostatní mladiství mají absolutní trestní odpovědnost. Výjimku tvoří trestní odpovědnost

²² VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander. Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. *Státní zastupitelství*, 2013, roč. 11, č. 3, str. 10.

²³ VÁLKOVÁ, Helena. 15 – 14 – 15 = dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009. *Právní rozhledy*, 2009, č. 15, s. 2.

²⁴ § 94 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon

za trestný čin pohlavního zneužívání (§ 201 sITZ), kdy je dána poškozenému do jeho 15. roku věku větší ochrana před tímto činem, a zároveň platí, že, je-li pachatel mladší 15ti let, není za tento čin trestně odpovědný (§ 22 odst. 2 sITZ). Přestože jsme se Slovenskem dlouho tvořili jeden celek, naše právní řády se v tomto rozcházejí.

V legislativě našeho dalšího souseda, Spolkové republiky Německo, se nachází zvláštní zákon – tzv. *Jugendgerichtsgesetz* (zákon o soudnictví nad mládeží), podle kterého jsou děti mladší 14ti let trestně neodpovědné a osoby, které v době činu dovršily 14. rok věku a nepřekročily 18. rok věk, se nazývají mladiství. Ti jsou relativně trestně odpovědní s ohledem na jejich zralost po stránce intelektuálního a morálního vývoje. Vedle nich tu jsou tzv. mladí dospělí (*Heranwachsende*), kteří v době činu již dovršili 18. rok věku, ale nepřekročili 21. rok věku. Dle § 105 odst. 1 zákona se na kategorii mladých dospělých aplikují zvláštní ustanovení v případě, když se zjistí, že pachatel byl v době spáchání činu po stránce rozumového a mravního vývoje na úrovni mladistvého, anebo spáchal čin typický právě pro kriminalitu mladistvých.²⁵ Samotný zákonodárce českého zákona o soudnictví ve věcech mládeže se nechal německou právní úpravou inspirovat.

Co se týká Španělska, jako jednoho z představitelů zemí jižní Evropy, tak tam jsou děti mladší 14ti let absolutně trestně neodpovědné a použijí se vůči nim ustanovení občanského zákoníku. Trestně odpovědné jsou osoby ve věku od 14ti do 18ti let. Ve španělském zákoně, *Ley Orgánica 5/2000*, o trestní odpovědnosti nezletilých, se navíc rozdělují trestně odpovědní nezletilí do dvou skupin. Nezletilí ve věku od 14ti do 16ti let věku jsou jedna skupina a děti ve věku od 16ti do 18ti let věku jsou druhá skupina. S těmito dvěma skupinami se zachází diferencovaně, a to z důvodu existence rozdílů mezi těmito osobami, kupříkladu lze příslušníkům starší skupiny uložit přísnější tresty než mladší skupině.²⁶

Jako další příklad uvádím anglosaské země – Anglii a Wales. Tam začíná trestní odpovědnost mladistvých již od 10ti let věku.²⁷ Oproti tomu ve francouzské právní úpravě není stanovena dolní věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých, a tedy může být trestně

²⁵ aktuální znění: *Jugendgerichtsgesetz*, BGBl. I S. 3427, ze dne 4. 8. 1953, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ aktuální znění: Zákon *Ley Orgánica 5/2000*, reguladora de la responsabilidad penal de los menores, publikováno v BOE núm. 11, de 13/01/2000, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ aktuální znění: *Children and Young Persons Act 1933*, ve znění pozdějších předpisů, Sec. 50

odpovědná i osoba mladší 10ti let. Záleží však na tom, zda měla zachovány rozlišovací schopnosti²⁸ (u nás nazýváno rozumová a mravní vyspělost).

²⁸ Nařízení č. 45-174 ze dne 2. února 1945, o mladistvých delikventech (Ordonnance n°45-174 du 2 février 1945 relative à l'enfance délinquante)

3 Kriminalita mladistvých na území České republiky

V této kapitole popisují současný stav kriminality mladistvých v České republice s pomocí statistických přehledů, kriminologických výzkumů a odborné literatury. Věnuji se registrované kriminalitě mladistvých, nikoliv latentní kriminalitě. Na základě metody analýzy dat a jejich vyhodnocení odpovídám na první výzkumnou otázku této diplomové práce - jaká provinění mají mladiství nejčastěji na svědomí. Ministerstvo vnitra ČR zpracovalo v letech 2017 a 2020 zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku,²⁹ ve kterých jsem našla informace ke kriminalitě mladistvých v průběhu let 2004 - 2019, a vytvořila jsem tabulku č. 2 v příloze č. 1. Ze statistických přehledů na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR³⁰ jsem vypracovala několik tabulek, se kterými pracuji dále ve své diplomové práci. Konkrétně tabulka č. 3 v příloze č. 1 nás informuje o počtu mladistvých pachatelů, jejichž provinění byla pravomocně vyřízena. Z internetových stránek Českého statistického úřadu vkládám do této diplomové práce tabulku znázorňující množství všech registrovaných trestných činů za období od roku 2005 do roku 2018³¹ (viz tabulka č. 4 příloha č. 1). Z tabulek č. 2, 3 a 4 přílohy č. 1 plyne, že od účinnosti zákona o soudnictví ve věcech mládeže má juvenilní delikvence klesající tendenci. Pravděpodobně se na tomto jevu podílela nová liberálnější právní úprava ZSM. Z tohoto pohledu můžeme usuzovat, že ZSM přinesl kvalitní změnu do našeho právního řádu. Já osobně předpokládám, že mimo jiné má na nižší kriminalitu mladistvých vliv klesající podíl mladistvých na celkovém počtu obyvatelstva. Navíc zde v roce 2010 sehrála významnou roli dekriminlizace jednání spočívajícího v řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, kdy nový TZ nezahrnul tuto skutkovou podstatu mezi ostatní trestné činy. Z tabulky č. 5 přílohy č. 1 je vidět, jak tehdy velkou měrou se toto provinění podílelo na celkové kriminalitě mladistvých. Dalším faktorem podílejícím se na statisticky nižší kriminalitě mládeže je každým rokem oblíbenější trávení volného času na internetu. Mladiství

²⁹ Ministerstvo vnitra České republiky. Informační servis. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016* [online] [cit. 15. 4. 2020]. [mvcr.cz](https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx). Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>>, Ministerstvo vnitra České republiky. O nás. *Prevence kriminality. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019* [online] [cit. 1. 11. 2020]. [mvcr.cz](https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2019.aspx). Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2019.aspx>>.

³⁰ Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

³¹ Český statistický úřad. Veřejná databáze. *Počet registrovaných trestných činů*. [online] [cit. 27. 6. 2020]. <https://vdb.czso.cz/>. Dostupné na <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=G&f=GRAFICKY_OBJEKT&pvo=KRI05&katalog=31008&evo=v104%21KRI05-H-6068_1&str=v32>.

dávají přednost virtuálnímu světu před realitou, to také mimo jiné způsobilo, že sociální sítě a jiné webové stránky se staly novou půdou pro pachatele. S vývojem moderních technologií se rozvinula trestná činnost páchaná v kyberprostoru, kde dochází kupříkladu k porušování autorských práv, šíření a přechovávání pornografie a podněcování k nenávisti.³² Naneštěstí se kriminalita páchaná na internetu vyznačuje vysokou mírou latence, a tak není možné mít spolehlivé statistické údaje i o tomto druhu kriminality.

Jak je vidno z tabulky č. 4 přílohy č. 1, nejedná se o klesající trend kriminality pouze mladistvých, ale i dospělých pachatelů. Mezi oběma druhy kriminality je jistě určitá provázanost. Statistické přehledy kriminality ale bohužel představují pouze orientační nastínění skutečné kriminality. Vedle skutečné kriminality totiž stojí latentní trestná činnost, která je nezahrnutá do statistik. Latentní kriminalita představuje výšeč nelegálních aktivit, které vůbec nevyjdou najevo a nestanou se předmětem trestního stíhání. Policie ČR v lednu roku 2020 oznámila, že celková registrovaná trestná činnost v roce 2019 vzrostla oproti předchozímu roku o 3,5 %.³³ Nicméně počet stíhaných či vyšetřovaných mladistvých osob byl v roce 2019 nižší než v roce 2018.³⁴ Když se však podíváme na počet pravomocně vyřízených mladistvých v roce 2018 a 2019, je vidět, že v těchto letech došlo k výjimce z klesající tendence kriminality mladistvých. Dovoluji si tvrdit, že kdyby nedošlo ke zvýšení dolní hranice škody nikoli nepatrné zákonem č. 333/2020 Sb.,³⁵ kriminalita mladistvých by v průběhu následujících let nadále rostla. S ohledem na každoroční nárůst inflace a na to, že krádež je nejčastěji páchané provinění, orgánům činným v trestním řízení nepochybně odlehčí práci zvýšení dolní hranice škody nikoli nepatrné. Trestní právo má sloužit jako prostředek *ultima ratio* a zvýšením hranic škod podle § 138 odst. 1 TZ je podpořena zásada subsidiarity trestní represe. Připadá mi zarážející, že od roku 2002 do 30. 9. 2020 byla hodnota škody nikoli nepatrné stále stejná, když si vezmeme do úvahy, o kolik se od té doby zvýšily ceny zboží, výdělky a ceny nemovitostí. Za těchto okolností se spíše dá mluvit o trestní represí nežli o subsidiaritě trestní hrozby. Téma zvýšení hranic škod způsobené trestným činem bylo řešeno v květnu roku 2020

³² DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 26.

³³ Policie České republiky. Informační servis. Vyhodnocení kriminality za uplynulý rok [online] [cit. 27. 6. 2020]. policie.cz. Dostupné na <<https://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-kriminality-za-uplynuly-rok.aspx>>.

³⁴ Policie České republiky. Informační servis. Statistické přehledy kriminality. [online] [cit. 27. 6. 2020]. policie.cz. Dostupné na <<https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>.

³⁵ aktuální znění: zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, účinný od 1. října 2020

i Ústavním soudem.³⁶ Na to byl 22. července 2020 schválen zákon č. 333/2020 Sb., který zvyšuje hranice výše škod dvojnásobně. Tuto novelizaci vítám, protože se domnívám, že účinnost tohoto zákona nepochybně přinese statisticky nižší kriminalitu a zároveň respektuje trestní právo jako nejzazší prostředek.

Kriminalita mladistvých je vážný sociálně patologický jev, ale podle mého názoru je mu možno snáze předcházet, než tomu je u dospělých pachatelů, protože osobnost mladistvého je neucelená a křehká. Za juvenilní delikvenci stojí mnoho faktorů. Pokud se těmto faktorům bude předcházet, bude to nejlepší řešení, jak riziko kriminálního chování snížit. Mezi mladistvými pachateli se nachází ti, u nichž spáchání provinění bylo ojedinělým případem, a tzv. intenzivní pachatelé. První skupina páchá trestnou činnost ze zvědavosti, touhy po dobrodružství nebo s cílem na sebe upozornit, přitom většinou pochází ze spolehlivých rodin. Tato skupina se dopouští především méně závažných deliktů – drobné krádeže, neoprávněné užívání motorových vozidel, vandalismus. Druhou čteně zastoupenou skupinou jsou tzv. pravidelní pachatelé, kteří se často dopouštějí provinění společným jednáním jako příslušníci organizované skupiny.³⁷ Skupinová trestná činnost je velmi typická pro kriminalitu mladistvých. Mladistvé v tomto případě pojí tzv. týmový duch. S tímto typem kriminality souvisí i záškoláctví, alkoholismus a nealkoholová toxikomanie.³⁸ Ačkoli u mladistvého jedince nedošlo k dokončení mentálního a fyzického vývoje, i přesto se na kriminalitě mladistvých podílí i alkohol a jiné návykové látky. Drogy mají schopnost měnit psychiku člověka, odstraňují zábrany a osoba, která je užívá již nevidí rozdíl mezi adekvátním jednáním a nežádoucím. Jakmile se stane mladistvý na droze závislý, je odhodlán ji získat za každou cenu, tedy i spáchat provinění. Mladý člověk se dá snadněji zmanipulovat svými vrstevníky, popř. dealery, aby drogu vyzkoušel za účelem zábavy. Navíc jestliže mladistvý spáchá drogový delikt vůči mladistvé osobě, je naplněna kvalifikovaná skutková podstata provinění, tudíž závažnost činu je větší než u základní skutkové podstaty a mladistvému hrozí přísnější sankce. Z drogové kriminality se mladiství nejčastěji dopouštějí ve velké převaze oproti ostatním drogovým deliktům provinění nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (to samé platí mimochodem i u dospělých pachatelů). Z tabulky č. 5 přílohy č. 1 vyplývá, že mladiství se čím dál tím častěji

³⁶ náleží Ústavního soudu ze dne 26. května 2020, sp. zn. Pl. ÚS 46/18

³⁷ VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 333 s.

³⁸ VICHLENDÁ, Milan, KRČEK, Ivan. *Kriminologie* [online]. sosoomb-zlin.cz, 2011 [cit. 13. 3. 2020]. Dostupné na <<https://www.sosoomb-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>.

dopouštějí právě tohoto provinění. Za tímto proviněním počtem spáchání následuje provinění přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu a třetí místo patří provinění šíření toxikomanie. Ostatní drogové delikty mladiství páchají v zanedbatelné míře.³⁹ Další zvláštností je, že k pravidelným mladistvým pachatelům patří Romové.⁴⁰ Jedná se o skutečnost, která se nedá vyčíst ze statistických přehledů, ani jinde, ale osoby pracující v justici by to mohli potvrdit.

Pro mladistvé je typické jednání bez pečlivé přípravy,⁴¹ mnohdy i bez rozmyslu. U mladistvých často dochází k impulsivním reakcím. Násilná trestná činnost mladistvých se často vyznačuje určitou mírou brutality.⁴² Za posledních několik desetiletí tato míra brutality mladistvých vzrostla, přičemž příčinou pravděpodobně je stále rozšířenější citová ochablost mladistvých.⁴³ To vše usnadňuje práci orgánům činným v trestní řízení při dokazování, poněvadž jsou snadno zjistitelné skutečnosti ohledně pachatele, způsobu provedení činu, nástrojů použitých k provedení činu, místa a času spáchání apod. Na druhou stranu vyšetřování znesnadňuje fakt, že mezi mladistvými pachateli jsou většinou prvopachatelé,⁴⁴ a ti nejsou evidováni v policejních databázích.

Otázkou je, jaká provinění mají mladiství nejčastěji na svědomí. Odpověď na tuto otázku čerpám z výše citovaných statistik Ministerstva spravedlnosti ČR, s jejichž pomocí jsem vypracovala tabulku č. 5 přílohy č. 1. Z tabulky vyplývá, že mladiství mezi lety 2008 a 2019 nejčastěji páchali provinění krádeže. Po něm následovala provinění v následujícím pořadí: výtržnictví, porušování domovní svobody, poškození cizí věci, loupež, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, neoprávněné užívání cizí věci, vydírání a ohrožení pod vlivem návykové látky. Do roku 2010 bylo druhé nejčastěji páchané provinění řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, nicméně od účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, se tento čin již nekriminalizuje. V roce 2019 bylo pořadí nejčastěji páchaných provinění

³⁹ DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 55.

⁴⁰ VICHLENDÁ, Milan, KRČEK, Ivan. *Kriminologie* [online]. sosoombzlin.cz, 2011 [cit. 13. 3. 2020]. Dostupné na <<https://www.sosoombzlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 26

⁴³ GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence*. 2. vydání. Praha: Metafora, 2011, s. 212.

⁴⁴ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 239.

následující: krádež, výtržnictví, pohlavní zneužití, ublížení na zdraví, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, loupež, poškození cizí věci, porušování domovní svobody, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, vydírání, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, neoprávněné užívání cizí věci a ohrožení pod vlivem návykové látky. Opakuji, že tabulky kriminality znázorňují registrovanou trestnou činnost, to znamená, že zde hraje roli i vyšetřovací činnost policejních orgánů. Vedle toho v trestním právu existují speciální případy vylučující souběh trestných činů, tzn. situace, kdy se skutek neposuzuje podle všech ustanovení, která na něj dopadají. V případech mladistvých se jedná především o důvody speciality (např. loupež je speciální vůči krádeži a vydírání), subsidiarity (např. § 286 k § 283) a faktické konzumpce. Zajímavá je faktická konzumpce skutkových podstat. Jedná se o situaci, kdy konkrétní společenská nebezpečnost jednoho provinění je zpravidla mnohonásobně vyšší než společenská nebezpečnost jiného provinění (např. loupež ve vztahu k výtržnictví). Méně závažné provinění je konzumováno závažnějším (nebezpečnějším pro společnost). Vedle toho pokračování v trestném činu, trestný čin trvající a trestný čin hromadný z hlediska hmotného práva se posuzují jako jeden skutek a jeden trestný čin, a tedy jedná se o obecné důvody pro vyloučení souběhu trestných činů. A proto aplikace obecných a speciálních důvodů vylučujících souběh trestných činů má bezpochyby dopad na údaje ve statistikách kriminality.

Mladiství, stejně jako dospělí, páchají především provinění krádeže. Motivem bývá potřeba mladistvého získat prostředky na určitý „životní standard“, popř. na návykové látky.⁴⁵ Z tabulky č. 5 přílohy č. 1 lze vyčíst, že mladiství páchají na prvním místě provinění krádeže, od roku 2013 však se sestupnou tendencí. Pro mladistvé je typické, že se neoprávněně zmocňují spíše věcí nižší hodnoty, častokrát se jedná o bagatelní věci. Tento fakt byl nejvíce patrný mezi lety 2000 a 2003, poněvadž se od roku 2002 zvýšila výše škody nikoli nepatrně na 5.000 Kč zákonem č. 265/2001 Sb.,⁴⁶ kterým se změnil zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Nelze tedy pochybovat o tom, že „drobná“ majetková činnost hraje nezanedbatelnou roli v této oblasti. S účinností od 1. 10. 2020 byla výše škody nikoli nepatrně zvýšena na 10.000 Kč, a tak předpokládám, že statistická kriminalita mladistvých se bude snižovat s ohledem na fakt, že mladiství nejčastěji páchají právě provinění krádeže. Výtržnictví

⁴⁵ DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 26.

⁴⁶ Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, účinném ke dni 1.1.2002

jako druhé nejčastěji páchané provinění, bývá mnohdy konáno v souběhu s ublížením na zdraví (v případě napadnutí jiné osoby veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném), poškozením cizí věci (např. v podobě sprejerství) a porušováním domovní svobody.⁴⁷ Porušování domovní svobody je často prostředkem jiného provinění, zvláště krádeže podle § 205 odst. 1 písm. b) TZ, kdy je čin spáchán vloupáním do obydlí jiného, k čemuž se nadto může pojit souběh i s proviněním poškození cizí věci. Dalším specifickým jevem pro delikvenci mladistvých je vandalismus, který bývá kvalifikován jako provinění poškození cizí věci a výtržnictví (pokud je čin spáchán veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném). Oblíbenou zálibou mladistvých je tzv. sprejerství. Naštěstí s dosažením dospělosti mladiství velmi často sami od sebe sprejerství zanechávají.⁴⁸ Za účinnosti zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, měl skutek sprejerství svoje vlastní ustanovení (§ 257b). Z ročenky Ministerstva spravedlnosti za rok 2009 vyplývá, že přibližně každý čtvrtý pachatel tohoto trestného činu byl mladistvý.⁴⁹ Dnes je tzv. sprejerství vkomponováno v ustanovení trestného činu poškození cizí věci v druhém odstavci. Bohužel to znamená nemožnost ze statistických přehledů zjistit, jak velkou měrou se sprejeři podíleli na páchání provinění poškození cizí věci. Je třeba poznamenat, že trestní opatření propadnutí věci (tlakových sprejů) bývá většinou ukládáno v souvislosti se spácháním sprejerství. Dále je pro mladistvé typická násilná kriminalita. Sklony k násilí lze sledovat u dítěte již od raného dětství. Děti s touto poruchou chování se vyznačují agresivitou, krutým chováním vůči zvířatům a lidem, ale i soustavným lhaním, krádežemi a vandalismem.⁵⁰ Z násilné kriminality mladistvý především páchá provinění ublížení na zdraví, ke kterému obvykle dochází fyzickým střetem minimálně dvou osob. Jakmile je tento skutek spáchán veřejně nebo na místě veřejně přístupném (např. v parku, na diskotéce) a dopustí se tím mladistvý hrubé neslušnosti, tak jsou naplněny i znaky provinění výtržnictví. O výtržnictví se taktéž jedná, pokud mladistvý napadne jiného, aniž by byly naplněny znaky provinění ublížení na zdraví. U mladistvých je hojně rozšířeno šikanózní chování, které bývá s ohledem na okolnosti kvalifikováno jako provinění vydírání či ublížení na zdraví. Šikanou se rozumí záměrné psychické či fyzické týrání jiné osoby, často k ní dochází v izolovaném prostředí, kde se osoby nacházejí v úzkém kontaktu. Jednat se může o školy, internáty, výchovná zařízení (ve smyslu § 82 odst. 1 ZSM), věznice pro mladistvé apod. Pohnutkou k takovému jednání může být odlišnost šikanované osoby, rasistický motiv, závist a jiné

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání.* Praha: Leges, 2016, s. 872.

⁴⁸ VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky, 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. 333 s.

⁴⁹ Ministerstvo spravedlnosti. Statistické ročenky kriminality [online] [cit. 29. 3. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>

⁵⁰ VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky, 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. 335 s.

motivy. Někdy si agresor vybere zcela náhodnou oběť a jediné, co ho zajímá, je dokázat sobě nebo ostatním svoji moc a sílu. Dle mého názoru se šikana podílí i na útěcích mladistvých z výchovných ústavů pro mládež. Uprchnutí z výkonu ochranné výchovy je kvalifikováno jako provinění maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Podle mě se na tento skutek nelze dívat černobíle, za útekem mladistvého může stát právě šikana, stesk po blízkých osobách, silné stavy úzkosti apod.

4 Trestní postih mladistvých

4.1 Právní úprava trestního postihu mladistvých

Před zodpovězením druhé výzkumné otázky této diplomové práce, je podle mého názoru žádoucí se zabývat způsoby trestního postihu mladistvých v obecné rovině, jak to vyplývá ze současné právní úpravy. Základní trestněprávní reakcí na provinění mladistvého je uložení opatření. Na provinění mladistvého se nereaguje trestem, jako je tomu u dospělých, pojem trest v sobě zahrnuje způsobení újmy, obviněný je tak povinen strpět něco, co ho poškozuje. Proto ZSM pracuje s pojmem opatření, které má individuálně preventivní účel. Mezi další možnosti, jak trestnou činnost řešit, patří užití odklonu anebo alternativy k potrestání. Při sankcionování mladistvých je převážně kladen důraz na výchovný účel použitých sankcí, který je obsažen v § 1 odst. 2 ZSM, a na jehož základě je potřeba pracovat na správné výchově mladistvého, aby se jeho osobnost mohla změnit k lepšímu. Ze stejného ustanovení vyplývá další záměr zákonodárce, který spočívá v upřednostnění sociální reintegrace mladistvého před jeho potrestáním. Vedle reintegrovaného účelu sankcionování mladistvých existuje restorativní účel ukládání opatření vyplývající z téhož ustanovení, ten tkví v tom, že mladistvý by měl podle svých sil a schopností přispět k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Předmětem zkoumání nejprve je, zda není možné mladistvému uložit mírnější trestní postih, protože v raném věku člověka je největší pravděpodobnost jeho nápravy a opětovné integrace do společnosti,⁵¹ a to právě s ohledem na nižší rozumovou a mravní vyspělost v porovnání s dospělými pachateli. Avšak v situaci, kdy se mladistvý dopustí závažného deliktu, za který hrozí vysoký trest, přidá se k výchovnému účelu i užití ochranné a represivní funkce trestního práva. Opačně tomu bylo od poloviny 20. století do počátku účinnosti ZSM, kdy byl vůči mladistvým pachatelům aplikován represivní přístup, poněvadž existoval minimální počet alternativních trestů a nebylo možné využít odklonů.⁵² Naštěstí byl tento přístup překonán.

V ZSM se uvádí opatření jako jediný druh sankce, což evokuje chápání systému sankcí jako monistické. Jedná se o základní trestněprávní formu reakce na provinění mladistvého. Zjednodušeně řečeno, právním následkem provinění je opatření. Opatření se odstupňovaně dělí do tří skupin od nejmírnějšího po necitelnější opatření, a tím jsou výchovná opatření, ochranná

⁵¹ MORAVCOVÁ, Eva a kol. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. 1. vydání. Praha: Triton, 2015, s. 13.

⁵² VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 355 s.

opatření a trestní opatření. Ochranná a trestní opatření mohou být ukládána pouze soudy pro mládež, kdežto výchovná opatření mohou být uložena i v přípravném řízení rozhodnutím státního zástupce. Otázkou je, zda se spíše nejedná o trojkolejné chápání systému sankcí (opatření) s ohledem na nemalé rozdíly mezi jednotlivými opatřeními. Ščerba a Coufalová poukazují na podobnost mezi tresty a trestními opatřeními a ochrannými opatřeními ukládanými mladistvým a dospělým.⁵³ Přitom TZ pracuje s dvojkolejnou koncepcí trestních sankcí (tresty a ochranná opatření). Z výše uvedených důvodů se dá uvažovat o tom, že z materiálního hlediska se jedná o trialistické pojetí systému sankcí a monistické pojetí je spíše bráno jako formální pojetí. Nicméně v převážné většině odborné literatury⁵⁴ (např. v publikacích Jelínka a Šámala) se setkáváme s monistickým chápáním opatření. Druhy opatření se od sebe odlišují na základě účelu, charakteru a podmínek pro jejich použití (podrobněji viz níže). Společný mají hlavní účel, který je právně zakotven v § 9 ZSM, je jím vytvoření podmínek pro osobní rozvoj mladistvého s ohledem na jeho poměry, aby byl chráněn před negativními vnějšími vlivy a dále se nedopouštěl další trestné činnosti. Z toho vidíme, že primárním záměrem opatření není potrestat pachatele. Základním kritériem při ukládání opatření jsou výchovné možnosti a oportunité nápravy mladistvého, jeho poměry a až následně se vezme v potaz povaha a závažnost činu.⁵⁵ Soudce provádí prognózu dalšího vývoje, aby zjistil možnosti nápravy mladistvého. V průběhu trestního řízení může docházet ke změně postojů mladistvého, což by mělo být bráno v úvahu. Při ukládání opatření se navíc uplatňuje zásada zvláštního (specifického) přístupu při projednávání trestních věcí mladistvých, tedy přihlíží se například k věku mladistvého, jeho zdravotnímu stavu a stupni vyspělosti.⁵⁶ Během rozhodování o volbě druhu a výměry sankce se hledí i na příčiny trestné činnosti mladistvých. Je tomu tak proto, protože uložení nevhodného opatření by nemuselo splňovat výchovný účel a mohlo by vést až k demotivaci mladistvého.

Výchovná opatření jsou taxativně vymezena v ZSM, patří mezi ně dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Účelem výchovných opatření je, aby si pachatel uvědomil, co špatného spáchal včetně důsledků s tím spojených. Smyslem je mít výchovný efekt na mladé delikventy,

⁵³ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016, s. 23.

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 492. SOTOLÁŘ, Alexander. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 74 (§ 9).

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 488.

⁵⁶ JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11 - 12, s. 36.

a není tedy kladen důraz na represii. Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může uložit usnesením výchovné opatření již v průběhu řízení. Výchovná opatření lze uložit samostatně (při upuštění od trestního opatření podle § 12 ZSM nebo při podmíněném upuštění od trestního opatření podle § 14 ZSM), a to nejdéle na dobu tří let, anebo ve spojení s ochranným opatřením, trestním opatřením nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení, pokud to umožňuje povaha věci. Z povahy věci se kupříkladu neukládá dohled probačního úředníka vedle ochranné výchovy nebo zabezpečovací detence,⁵⁷ poněvadž mladistvý se již pod dohledem nachází. A taktéž se neukládá napomenutí s výstrahou vedle trestního opatření, jelikož uložení trestního opatření je samo o sobě dostatečnou výstrahou.⁵⁸ Podmínkou uložení výchovného opatření je však souhlas mladistvého (§ 10 odst. 2 ZSM). Pokud je souhlas s výchovným opatřením udělen, mladistvý může svůj souhlas kdykoliv odvolat do pravomocného skončení věci (§ 15 odst. 3 ZSM). Z tohoto souhlasu nelze dovozovat doznání mladistvého s ohledem na presumpci nevinu, která platí až do pravomocného skončení věci. V ostatních případech (vyjma probačního programu) není souhlas mladistvého potřeba. Nicméně při ukládání výchovných povinností je vhodné vždy předem zjišťovat stanovisko mladistvého k uložení tohoto druhu opatření. Pokud by bylo negativní, nelze s jistotou očekávat, že uložení výchovné povinnosti splní sledovaný účel.⁵⁹ Naopak mladistvý se může vyhýbat splnění výchovné povinnosti, a dokonce ani splnění podmínek uložené výchovné povinnosti nemusí napravit osobnost mladistvého. Uložení opatření by mělo reflektovat všechny okolnosti případu, jedině tak lze zvolit vhodnou sankci. Pro uložení probačního programu je potřeba souhlasu mladistvého se svou účastí na probačním programu vždy bez ohledu na to, v jaké fázi se řízení nachází (dle § 17 odst. 2 písm. c) ZSM). Důvodem je předcházet situacím, kdy by mladistvý odmítal spolupracovat při výkonu probačního programu. Samotný mladistvý může do probačního programu vstoupit i z vlastní iniciativy. Probační program plní svoji funkci zvláště tím, že cílí především na řešení životních problémů mladistvých a na příčiny delikventního chování, které se má mladistvý snažit překonat. A proto úspěšné absolvování probačního programu může být bráno jako polehčující okolnost (§ 25 odst. 1 ZSM).

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 491.

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 496.

⁵⁹ SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 343.

Výchovná opatření se neukládají dospělým pachatelům (vyjma osob ve věku blízkém věku mladistvých), místo toho se jim ukládají přiměřená omezení a přiměřené povinnosti. ZSM v § 2 odst. 2 písm. b) uvádí: „*přiměřená omezení a přiměřené povinnosti ve smyslu trestního zákoníku a trestního řádu nahrazují výchovná opatření*“. Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti jsou velmi podobné výchovným omezením a povinnostem, a to především po obsahové stránce.⁶⁰ Jak jsem již avizovala výše, výchovná opatření lze od účinnosti nového trestního zákoníku uložit i dospělým pachatelům, kteří jsou ve věku blízkém věku mladistvých. Dochází k tomu např. v rámci podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 82 odst. 2 TZ), trestu domácího vězení (§ 60 odst. 5 TZ) nebo trestu obecně prospěšných prací (§ 63 odst. 3 TZ). Zákonodárce touto právní úpravou cílí na respektování individuálního přístupu při řešení trestních věcí s ohledem na fyzickou a duševní vyspělost osob blízkých věku mladistvých. S ohledem na individuální přístup k fyzickým osobám a ochranu mladých dospělých stanovuje TZ v § 41 písm. f) polehčující okolnost, je-li čin spáchán osobou blízkou věku mladistvých. Hlavním argumentem pro zavedení této polehčující okolnosti je fakt, že velké množství mladých dospělých není připraveno žít život dospělého jedince, a to i z toho důvodu, že se necítí být dospělými. Polehčující okolnost je ta okolnost, která má přímou vazbu na nebezpečnost spáchaného trestného činu pro společnost. Jak jsem výše nastínila, kriminalita mladistvých je pokládána za méně nebezpečnou vzhledem k menší míře zavinění mladistvého, a taktéž s ohledem na jeho vysokou šanci možnosti nápravy mladistvého. Z tohoto důvodu máme pro jejich sankcionování speciální právní úpravu, která přistupuje k mladistvým s větší shovívavostí. To znamená, že není k tomu navíc potřeba zakotvit polehčující okolnost pro případ, byl-li čin spáchán osobou mladistvou, a proto tato polehčující okolnost ani neexistuje.

Pokud je výchovné opatření uloženo samostatně, porušení podmínek výchovného opatření nemá trestněprávní důsledky, jelikož ZSM nezná nástroj, jak dodržování výchovných opatření vynutit nebo nedodržení sankcionovat. Nelze se tedy splnění této povinnosti právně domáhat. Jedná se o problémový aspekt výchovných opatření. Na konci své diplomové práce v kapitole č. 5 uvádím možnosti, které by mohly řešit tento nastíněný problém. Naproti tomu v situaci, kdy je výchovné opatření uloženo v průběhu řízení a mladistvý neplní povinnosti

⁶⁰ Srov. ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, s. 6 (§ 2).

z něho vyplývající, může se tato skutečnost projevit u dalšího postupu soudu pro mládež, který to zohlední při výběru druhu a výměry další sankce.

Naproti tomu účelem ochranných opatření je ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého, a nadto chránit společnost před dalším delikventním chováním. Důraz je kladen především na prevenci. Ochranná opatření cílí na začlenění mladistvého do společnosti na základě výchovného a léčebného působení a ukládají se v případech, kdy nepostačuje uložení výchovného opatření. Zde platí především subsidiarita ochranné výchovy ve vztahu k výchovným opatřením.⁶¹ Na rozdíl od výchovných opatření se ochranná opatření ukládají na dobu neurčitou - na dobu trvání jejich účelu.⁶² Nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého a vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení devatenáctého roku věku (§ 22 odst. 2 ZSM). V § 21 odst. 1 ZSM nalezneme taxativní výčet ochranných opatření, jimiž jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci, ochranná výchova a od 17. 3. 2017 i zabránění části majetku. Při aplikaci ochranných opatření se subsidiárně použije trestní zákoník, protože v ZSM se nachází velmi stručná právní úprava k ochranným opatřením. Avšak ochranná výchova je dostatečně upravena v ZSM, poněvadž se primárně ukládá mládeži.

Nejpřísnějšími opatřeními jsou trestní opatření, a proto mají podpůrnou roli. K uložení trestního opatření má být přikročeno, pokud nelze využít mírnějšího sankčního nástroje. Trestními opatřeními jsou podle § 24 odst. 1 ZSM obecně prospěšné práce, peněžitá opatření, peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu (to nezná TZ), propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a nepodmíněné odnětí svobody. Opět se zde pro výklad a aplikaci jednotlivých trestních opatření subsidiárně použije TZ. Kriminalita mladistvých je pokládána s ohledem na osobu pachatele za méně závažnou, jelikož se vyznačuje menší mírou zavinění. Mladiství si nebývají plně vědomi škodlivých následků, které může jejich jednání přinést a s většími obtížemi odolávají vnějším vlivům (např. povzbuzování ze strany přátel).⁶³ Proto mají trestní opatření oproti trestům ukládaným dospělým sníženou výměru. Trestní sazba odnětí svobody stanovená v TZ se u mladistvých

⁶¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část. 5.* vydání. Praha: Leges, 2016, 497 s.

⁶² BUDAYOVÁ, Lucie. Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření podle § 14 ZSVM. *Státní zastupitelství*, 2020, č. 1, s. 30.

⁶³ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016, s. 31.

sníží na polovinu, avšak horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. Za provinění, za které TZ umožňuje uložit výjimečný trest, může soud pro mládež odsoudit provinilce trestem odnětí svobody v rozmezí pěti až deseti let. Kromě toho maximální délka zkušební doby podmíněného odsouzení u mladistvých je 3 roky (§ 29 odst. 1 ZSM) a u dospělých 5 let (§ 82 odst. 1 TZ). Při stanovení výměry trestního opatření soud pro mládež taktéž přihlíží k polehčujícím okolnostem dle § 25 odst. 1 ZSM. Dále se při určování druhu a výměry trestního opatření přihlíží k tomu, zda byl čin spáchán ve zmenšené přičetnosti, kterou si měl mladistvý sám přivodit vlivem návykové látky. Přitom se nestanovuje, zda ve prospěch nebo v neprospěch, a tedy to bude záležet na okolnostech. V tomto případě by mělo být trestní opatření uloženo s ohledem na motivaci mladistvého změnit vlastní vztah k návykovým látkám. Je třeba odlišit, zda pachatel pravidelně užívá návykové látky, nebo jde o ojedinělý případ.⁶⁴ Naproti tomu u dospělých pachatelů, kteří si zmenšenou přičetnost přivodili zaviněně vlivem návykové látky, se při stanovení druhu a výměry trestu ke zmenšené přičetnosti nepřihlíží (*a contrario* § 40 odst. 1 TZ). U mladistvého jde o jinou situaci, protože se počítá s tím, že jeho mentální a fyzický vývoj ještě nebyl ukončen a že nemá dostatečné vědomosti a zkušenosti s návykovými látkami.

Účelem sankcionování mladistvých není bezprostředně uložit mladistvému opatření spojené se zbavením osobní svobody, tzn. nepodmíněné odnětí svobody, zabezpečovací detence, ústavní ochranné léčení, v jistém smyslu i ochranná výchova. Tyto možnosti přicházejí v úvahu až v krajních případech, kdy pro naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže nepostačuje mírnější opatření. Především je kladen důraz na tom, aby mladistvý žil nejlépe ve stejném prostředí jako doposud, to znamená ve svém rodinném prostředí a nadále plnil svoji školní docházku (to je možné například během výkonu trestního opatření obecně prospěšných prací nebo domácího vězení). Není vždy účelné ho vytrhnout z jeho dosavadního života a umístit jej do nápravného zařízení, naopak tímto mohou být zásadním způsobem narušeny dosavadní pozitivní sociální vazby mladistvého (např. s rodinou). Represe na mladistvého často nefunguje, nelze ho potrestat (újmou) a myslet si, že teď bude „sekat dobrotu“. Naopak represe spíše prohlubuje antisociální přístup mladistvého. Je daleko snazší převychovat mladistvého ve srovnání s dospělým pachatelem, jelikož mentální vývoj mladistvého není zcela ukončen. Cílem sankcionování mladistvých je především snaha o převýchovu mladistvého, jeho opětovné začlenění do společnosti a vedení jej k řádnému životu. Umístění mladistvého

⁶⁴ ŘÍHA, Jiří. Ještě k nepřičetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (zejména ke vztahu § 5 odst. 1, 2 ZSM a § 12 TrZ). *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 10, s. 299.

do věznic pro mladistvé se provádí v případech ultima ratio, poněvadž je tu vyšší riziko působení negativních faktorů na mladistvého (šikana ze strany spoluvězňů, navazování přátelství s dalšími delikventy, ztráta motivace, rozdílné představy o vedení spořádaného života, odpor vůči justici, zpretrhání rodinných vazeb, pocity křivdy, citové otupění apod.). U mladistvého, který vykonal trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody, se zvyšuje riziko recidivy z následujících důvodů. Mladistvý je vytržen ze svého rodinného a kamarádského prostředí, je odříznut od běžného života, což ho může negativně ovlivnit při přípravě na život dospělého jedince. Navíc výkon nepodmíněného odnětí svobody může znamenat pro mladistvého sociální stigma. Pobyť ve věznicí způsobuje adaptování se na vězeňské prostředí a pasivní přizpůsobování se vězeňským podmínkám. Toto přizpůsobování je mnohdy pro zachování vlastní existence ve vězení nezbytné, zvláště pro nově příchozího je to nutností. Potlačení individuality vede ke ztrátě pocitu odpovědnosti za vlastní rozhodnutí a jejich předchozí trestná činnost je do jisté míry ospravedlňována činy ostatních spoluvězňů.⁶⁵ Jedná se o tzv. syndrom prizonizace. Vězni se spojí proti věznilům, převzou vězeňské hodnoty, což zapříčiní, že se osobě bude hůře napojovat na hodnoty, které jsou v běžné společnosti obvyklé. K tomu je tam vysoké riziko, že se mladistvý seznámí s různými nebezpečnými praktikami dříve jemu neznámými.⁶⁶ To je také důvod, proč jsou mladiství věznění odděleně od dospělých, kteří by mohli také přispět ke kriminální kariéře mladistvých. Na chování dětí může i negativně působit pobyt ve výchovném ústavu, dětském domově nebo diagnostickém ústavu, protože styky s vlastní rodinou jsou tímto narušeny a dostanou se zde do kolektivu ostatních problémových dětí. Je prokázáno, že mladiství jsou v porovnání s dospělými pachateli mnohem citlivější na sociální izolaci a celkově ztrátu osobní svobody.⁶⁷

Ve své práci se věnuji především hmotněprávním sankcím - opatřením. Nicméně se domnívám, že je potřeba přiblížit alespoň okrajově i procesní způsoby trestněprávní reakce na provinění mladistvého - odklony a alternativy k potrestání. Odklonem se rozumí procesněprávní opatření, kdy se trestní věc vyřídí mimosoudně a mladistvý zůstává na svobodě. Účelem odklonu je rychlejší a efektivnější vyřízení věci bez nutnosti projednat věc před soudem v hlavním líčení.⁶⁸ O odklonech rozhoduje soud pro mládež a v přípravném řízení státní

⁶⁵ KARABEC, Zdeněk. Restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed.). *Koncept restorativní justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 10.

⁶⁶ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, s. 22 (§ 9).

⁶⁷ ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Vazba mladistvých a problematika jejího prodlužování. *Státní zastupitelství*, 2020, č. 4, s. 36.

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 729.

zástupce. Mladistvý musí s uložením odklonu souhlasit, jinak by to bylo v rozporu s presumpcí nevinu.⁶⁹ K tomuto procesnímu prostředku se vztahuje zásada subsidiarity trestních opatření vyjádřena v § 3 odst. 2 ZSM, kdy zvláštní způsoby trestního řízení mají přednost před trestními opatřeními. Celkový výčet odklonů je uveden v § 68 odst. 1 ZSM, do kterého spadá podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání, což je speciální druh odklonu, který v obecné trestněprávní úpravě není. V TR se nachází trestní příkaz jako další druh odklonu, nicméně ZSM nepřipouští uložit trestní příkaz v řízení ve věcech mladistvých, kteří nedovršili 18. rok svého věku (§ 63 odst. 1 ZSM). To má svůj prostý důvod, a tím je zájem na projednání věci mladistvého před soudem, neboť tato fáze trestního řízení má nepochybně významný výchovný účinek a mimoto usnadňuje na základě bližšího zkoumání zvolit adekvátní sankci. Avšak trestní příkaz lze vydat proti osobě, na kterou již není nahlíženo jako na mladistvého ve smyslu § 2 odst. 1 písm. c) ZSM. Příkladem je situace, kdy mladistvý spáchal část svého jednání před dovršením 18. roku věku a pokračoval v něm i po nabytí zletilosti, k tomu dochází u pokračujících, hromadných anebo trvajících trestných činů, resp. provinění.⁷⁰ Přihlíží se k věku pachatele v okamžiku dokonání trestného činu. Z § 73 odst. 1 ZSM vyplývají dvě situace, kdy se neuplatní ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých, a tedy se jedná o okolnosti, za kterých lze vydat trestní příkaz.

Alternativy k potrestání jsou hmotněprávní alternativní opatření. Vůči mladistvému lze aplikovat z alternativ k potrestání upuštění od uložení trestního opatření (§ 11 an. ZSM) a podmíněné upuštění od uložení trestního opatření (§ 14 ZSM). Tyto prostředky spočívají v tom, že trestní řízení proběhne celé, soud pro mládež vynese rozsudek, v kterém uzná mladistvého vinným, avšak neuloží mu žádný trest. V rámci podmíněného upuštění od uložení trestního opatření se po stanovenou zkušební dobu kontroluje chování mladistvého a následně se vyhodnotí, zda není nutné pro naplnění účelu ZSM uložit trestní opatření. Opět zde vidíme neodmyslitelné výchovné působení trestního řízení na mladistvého, které převažuje nad jeho potrestáním. Alternativy k potrestání mají taktéž přednost před trestními opatřeními, to je další důsledek zásady podpůrné role trestní represe.

⁶⁹ ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 2, s. 34.

⁷⁰ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, s. 132 (§ 63).

Je třeba dodat, že vskutku není účelné, aby existovala dlouhá prodleva mezi spácháním provinění mladistvého a trestněprávní reakcí na jeho prohřešek. V § 3 odst. 6 ZSM se píše o zásadě rychlosti řízení, která stanovuje, že čin má být projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě před soudem pro mládež. Je tomu tak z toho důvodu, jelikož dlouhé trestní řízení mívá nežádoucí dopad v tom, že vede ke ztrátě důvěry v soudní systém, a tak může být u mladistvého provázen pocitem krivdy. Právě tento pocit může způsobit, že projednání věci nebude splňovat výchovný a individuálně preventivní účel a nepovede k nápravě pachatele, a naopak může vést k jeho recidivě. Když není věc v přiměřené lhůtě rozhodnuta, může se měnit i veřejný zájem společnosti na potrestání pachatele a postoj poškozeného k projednání věci.

4.2 Sankcionování mladistvých v české praxi

Na tomto místě své diplomové práce se zabývám sankcionováním mladistvých v české praxi. Na základě metody analýzy dat a jejich vyhodnocení odpovídám na druhou výzkumnou otázku této práce - jaká opatření jsou mladistvým nejčastěji ukládána a jaké jiné způsoby řešení trestních věcí jsou vůči nim využívány. Pro tento účel jsem zpracovala tabulky, které se nachází v přílohách této diplomové práce a podávají informace o četnosti ukládání jednotlivých druhů opatření. Pro vypracování tabulek jsem použila statistické přehledy Ministerstva spravedlnosti ČR⁷¹. Ráda bych tímto ukázala, zda je v praxi vůči mladistvým řádně aplikována zásada ekonomie trestní represe stanovená v § 3 odst. 2 ZSM, která spočívá v upřednostňování aplikace výchovných opatření (ale také ochranných opatření) či vyřízení věci formou odklonu před užitím trestních opatření.

Nejprve se pokusím přiblížit hlediska, podle kterých státní zástupci a soudy pro mládež zohledňují, jaký trestní postih zvolí v konkrétní trestní věci. Trestní řízení vedené proti mladistvému má mít převážně výchovný účel, a to se odráží i v postupech orgánů činných v trestním řízení. V průběhu dokazování orgány činné v trestním řízení zkoumají příčiny trestné činnosti a poměry mladistvého za účelem uložení adekvátního trestního postihu. Pro tento účel vypracovává orgán sociálně-právní ochrany dětí, případně též Probační a mediační služba, zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a jeho aktuální životní situaci. Probační a mediační služba plní svoji funkci mimo jiné tím, že může připravit půdu pro aplikaci odklonů. Z těchto důvodů je v řízení ve věci mladistvého primárně místně příslušný soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí, a nemá-li stálé bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje nebo pracuje, snáze se tak zjišťují poměry mladistvého a příčinné faktory mající vliv na jeho protiprávní jednání. Odborná publikace *Efektivita sankcionování mladistvých* poukazuje na skutečnost, že jsou vůči mladistvým mnohdy vedena zkrácená přípravná řízení, což může mít dopad na správnou volbu sankce. Ve zkráceném přípravném řízení není totiž dána dostatečná doba pro opatření si informací o poměrech mladistvého ve smyslu ustanovení § 55 ZSM. Kromě toho není ani dán dostatečný prostor pro aplikaci odklonů, protože mladistvý nedisponuje dostatečným časem na to, aby se mohl vyrovnat s poškozeným.⁷² Stanovení příčin

⁷¹ Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

⁷² ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 209.

trestné činnosti má vliv na uložení druhu a výše sankce, právě s ohledem na zjištěné příčiny se činí vhodná opatření k zajištění výchovy mladistvého, pokud je to potřeba. Tímto mám na mysli kupříkladu uložení ochranné výchovy v situaci, kdy o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho rodině nebo prostředí, v němž žije, např. z důvodů existence domácího násilí. Nejvyšší soud ve směrnici z roku 1962 uvádí, že je potřeba zjistit pravé příčiny trestné činnosti mladistvého, aby mohly být odstraněny. Výchovného účelu má být dosaženo správným zvolením druhu a výměry sankce.⁷³ To potvrzuje Nejvyšší soud i v roce 2008 svým usnesením sp. zn. 8 Tdo 1067/2008 ze dne 15. 10. 2008: „*Je nezbytné, aby v době, kdy ve věci rozhodovaly soudy prvního a druhého stupně, byla po náležitém objasnění všech rozhodných skutečností pro dosažení účelu předpokládaného v ustanovení § 1 odst. 2 z. s. m., na základě zmapování příčin jeho delikventního jednání, zvoleno takové vhodné opatření, jímž by bylo na nezletilého působeno ve snaze tyto příčiny odstranit.*“ Z komentáře k zákonu č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, lze použít výňatek: „*zločinnosti mládeže nestačí čelit trestem, nýbrž že je potřeba zjišťovati a potírati ono skryté zlo, z něhož trestný čin vytryskl. Toto zlo, zaviněné častí hlubšími individuálními i sociálními příčinami, ležícími i mimo osobu pachatelovu, bývá někdy větší, než jak by se dalo souditi z trestného činu, a stává se zhusta pramenem zločinnosti ve věku dospělém. Čeliti tomuto zlu zavčas a to nejen trestem, který je tu často prostředkem neúčinným, nespravedlivým, by i nebezpečným, nýbrž i opatřeními výchovnými, směřujícími hlavně k mravní záchraně a k polepšení mladistvého, je příkazem humanity a rozumné kriminální politiky.*“⁷⁴

Účelem trestního postihu mladistvého je především vychovat ho v řádného pracujícího člověka, a to se zřetelem k jeho osobním vlastnostem, k jeho rodinné výchově a k prostředí, z něhož pochází,⁷⁵ vedle toho zamezit dalšímu protiprávnímu jednání a přimět mladistvého k odčinění újmy, kterou způsobil, a obnovit jeho narušené sociální vztahy. Ve vztahu k nepodmíněnému odnětí svobody, ochranné výchově a ochrannému léčení v ústavní formě je otázkou, zda tato opatření přispívají k nápravě osobnosti mladistvého a k obnově narušených sociálních vztahů mladistvého, když jejich výkon probíhá mimo vlastní rodinné prostředí. Tato izolace může mít vliv na neschopnost mladistvého odstranit nebo odčinit újmu

⁷³ směrnice Nejvyššího soudu ze dne 29. června 1962, sp. zn. Pls 2/62

⁷⁴ MIRIČKA, August, SCHOLZ, Otto. *O trestním soudnictví nad mládeží*. Praha: Československý Kompas, 1932, s. 1.

⁷⁵ směrnice Nejvyššího soudu ze dne 29. června 1962, sp. zn. Pls 2/62

způsobenou proviněním, což je v rozporu s principy restorativní justice. Omezení svobody navíc s sebou nese rizika kriminální recidivy, a taktéž náklady státu vynaložené na výkon těchto opatření.⁷⁶ Domnívám se, že je účelné ponechat mladistvého v jeho vlastním prostředí, pokud tu nejsou jiné vážné důvody.

S ohledem na výše zmíněný výchovný účel trestního řízení by měla být nejúčinnější reakcí na provinění mladistvého aplikace výchovných opatření. Ve skutečnosti jsou však výchovná opatření ukládána jako doplněk k trestním opatřením.⁷⁷ Přitom záměrem zákonodárce bylo, aby výchovná opatření sloužila jako alternativy k trestním opatřením, nikoliv jako doplněk. Toto ignorování záměru zákonodárce je bezpochyby zásadní problém sankcionování mladistvých. Nicméně důvodem může být skutečnost, že porušení výchovného opatření nemá trestněprávní důsledky, protože ZSM nezná nástroj, jak dodržování výchovného opatření vynutit nebo nedodržení sankcionovat. Bohužel statistiky Ministerstva spravedlnosti uvádějí počty uložených výchovných opatření, do kterých zahrnují i ta, jež byla uložena společně s trestními opatřeními. Například probační program se často kombinuje s trestním opatřením a dohled probačního úředníka se takřka vůbec neukládá samostatně, ale ve spojení s podmíněným odnětím svobody na zkušební dobu a podmíněným upuštěním od uložení trestního opatření.⁷⁸ Z toho vyplývá, že nelze jednoznačně určit, kolikrát bylo výchovné opatření uloženo samostatně, a proto není snadné zjistit, jak se daří českému soudnictví v uplatňování principu subsidiarity trestních opatření. Z tabulek č. 6 – 9 přílohy č. 1 vyplývá, že častěji jsou ukládána trestní opatření nežli výchovná opatření. Je třeba poznamenat, že v tabulkách uvádím počet trestních opatření uložených ve formě hlavní sankce. Nicméně lze tvrdit, že v převážné většině případů jsou trestní opatření ukládána jako hlavní sankce. Výjimkou jsou trestní opatření propadnutí věci nebo majetkové hodnoty, zákaz činnosti, vyhoštění, která se zpravidla mnohdy ukládají jako doplněk k hlavní sankci.⁷⁹ Z trestních opatření se ukládalo na prvním místě odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, na druhém v pořadí obecně prospěšné práce a na třetím místě nepodmíněné odnětí svobody. Jakmile sečteme případy, ve kterých bylo uloženo odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu a podmíněné odnětí svobody s dohledem, jedná se přibližně o polovinu

⁷⁶ VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 352 s.

⁷⁷ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 238.

⁷⁸ Tamtéž, s. 304.

⁷⁹ Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

případů. Domnívám se, že trestní opatření odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem volí soudci jako jednu z nejvhodnějších reakcí na trestnou činnost pachatele, jelikož má prvky probace v podobě kontroly, výchovného vedení a poskytnutí pomoci. Účelem tohoto dohledu má být vytvoření podmínek pro to, aby pachatel vedl řádný život. Tím se i předpokládá, že podmíněně odnětí svobody s dohledem má být úspěšnější z hlediska recidivy. Již v odborné literatuře z roku 1995 se uvádělo, že podmíněný trest odnětí svobody byl mladistvým ukládán nejčastěji. Učebnice trestního práva hmotného poukazovala na to, že se jednalo o 70 % případů.⁸⁰ U dospělých pachatelů se taktéž nejčastěji ukládá podmíněný trest odnětí svobody, nicméně na druhém místě stojí nepodmíněně odnětí svobody a hned potom obecně prospěšné práce.⁸¹ Každý soudce má svůj vlastní pohled na vhodnost použití určitých sankčních prostředků, a to na základě empirických poznatků z letité praxe, což způsobuje, že ne všichni soudci mají oblíbené stejné sankční metody a nástroje.⁸² Při volbě sankce se tedy soudci řídí svým vlastním přesvědčením o tom, zda určitá sankce bude úspěšně vykonána a zda bude mít výchovný efekt. Mladistvým a dospělým pachatelům jsou často ukládány stejné, popř. podobné sankce, což nepochybně svědčí o tom, že soudci promítají metody sankcionování dospělých do způsobu trestání mladistvých.⁸³

Z tabulky č. 7 přílohy č. 1 je patrný pokles ukládání trestního opatření obecně prospěšných prací od roku 2010. Za tím s největší pravděpodobností stojí změna právní úpravy, kterou bylo zavedeno pravidlo uvedené v § 62 odst. 2 TZ: „*Soud trest obecně prospěšných prací zpravidla neuloží, jde-li o pachatele, kterému byl trest obecně prospěšných prací v době tří let předcházejících uložení tohoto druhu trestu přeměněn na trest odnětí svobody podle § 65 odst. 2.*“ Ze statistik dále vyplývá, že od roku 2010 došlo k výraznému poklesu ukládání trestního opatření zákazu činnosti. Za tím s velkou pravděpodobností stojí zrušení trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění. Vedle toho rok 2013 byl pro soudy pro mládež významný tím, že v tomto roce na základě rozhodnutí prezidenta č. 1/2013 Sb., o amnestii, byla prominuta odsouzení a zahlazeny opatření, a tím pádem se při ukládání sankce nemohlo přihlížet k těmto předchozím odsouzením, což mělo za následek uložení mírnějšího postihu. Ze stejné tabulky lze vyčíst, že v letech 2015 až 2018 vzrostl počet

⁸⁰ NOVOTNÝ Oto a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 2.* vydání. Praha: Codex, 1995, s. 254.

⁸¹ Ministerstvo spravedlnosti. Statistické ročenky [online] [cit. 4. 4. 2020]. [cslav.justice.cz](https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html). Dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

⁸² ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Sankcionování mladistvých v praxi českých soudů pro mládež: poznatky z empirického výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 2, s. 35.

⁸³ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 239.

uložených trestních opatření vyhoštění, za čímž stojí značný příliv migrantů do České republiky. Je nepochybné, že s každou budoucí vlnou přistěhovalců bude trestní opatření vyhoštění ukládáno výrazně více než jindy.

Ve vztahu k výchovným opatřením je žádoucí upozornit na to, že pracuji s údaji ohledně celkového počtu uložených výchovných opatření. To znamená, že v tabulkách jsou promítnuta i ta výchovná opatření, která byla uložena osobám blízkém věku mladistvých. S výchovnými opatřeními ukládanými dětem mladším 15ti let nepracuji, protože ta se ukládají v občanskoprávním řízení. Z výchovných opatření se na prvním místě ukládají výchovné povinnosti, na druhém dohled probačního úředníka a poté následují výchovná omezení, probační program a na posledním místě se nachází napomenutí s výstrahou. Tady poukazuji na to, že první dvě nejčastěji užívané sankce jsou velmi podobné těm, které lze uložit i dospělým pachatelům, nicméně mají jiné pojmenování (viz např. § 48 TZ).

Z ochranných opatření bylo mezi lety 2011 až 2018 aplikováno nejvíce ochranné léčení, na druhém místě byla ochranná výchova a následně zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Zabezpečovací detence nebyla mladistvým uložena ani jednou, což považuji za korektní, jelikož by měla být použita jen v krajních případech. Válková zastává názor: *„Zabezpečovací detence je koncipována jako ochranné opatření, které se má ukládat těm nebezpečným pachatelům, zpravidla zvláště závažných zločinců, u kterých již buď jiné tresty či ochranná opatření selhaly, nebo zde alespoň existuje důvodná pochybnost o tom, že by v případě jejich uložení byly s to společnost před další trestnou činností dostatečně ochránit. S ohledem na věk mladistvých však výše uvedené podmínky nebudou moci být téměř nikdy naplněny. Jen velmi obtížně si lze například představit, že by soud pro mládež, zpravidla na základě znaleckého posudku konstatoval, že mladistvý pachatel, byť by se dopustil provinění ve smyslu § 31 odst. 3 ZSM, je jiným způsobem než zabezpečovací detencí „nenapravitelný“, když ani jiné formy působení nemohly být s ohledem na jeho relativně nízký věk v praxi dostatečně spolehlivě vyzkoušeny.“*⁸⁴ Vedle toho ochranná výchova je považována za: *„hluboký zásah do práv občanů, lze ji uložit teprve když jiné, méně intenzivní prostředky výchovy, již nemají naději na úspěch“*⁸⁵ S ohledem celkový počet uložených opatření byla ochranná výchova uložena jen ve výjimečných případech, a tedy musím konstatovat, že v tomto kontextu

⁸⁴ VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander. Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. *Státní zastupitelství*, 2013, roč. 11, č. 3, s. 12.

⁸⁵ rozhodnutí krajského soudu v Brně ze dne 16. února 1962, sp. zn. 2 To 41/62

byla zachována přednost ukládání mírnějších opatření. Nicméně soudy pro mládež mají tendence ukládat ochrannou výchovu vedle podmíněného odnětí svobody.⁸⁶ Vzhledem k tomu, že převažovalo ukládání ochranného léčení, rozhodla jsem se zjistit, jaké druhy léčení převládaly. Z tabulky č. 12 přílohy č. 1 vyplývá, že se nejčastěji mladiství léčily se sexuální deviací, poté se závislostí na omamných nebo psychotropních látkách a následně se závislostí na alkoholu. Zmíněné tři okruhy jsou problémovými aspekty kriminality mladistvých, o kterých píšu již výše ve své diplomové práci, takže tato zjištění nejsou natolik překvapivá. Ostatní druhy ochranného léčení neuvádím, protože je považuji za méně významné. Obecně se ochranné léčení ukládá jen v nutných případech, kdy je vysoká potřeba terapeutického působení na mladistvého. V případě ústavní léčby se jedná o natolik nebezpečné osoby, před kterými je nezbytné společnost ochránit. Z tabulky č. 11 přílohy č. 1 vyplývá, že ochranné léčení se ukládá častěji než dříve, a to navzdory dlouhotrvající klesající tendenci kriminality mladistvých. Za tím může stát několik příčin, mezi které může řadit vyšší počet uživatelů návykových látek a současný liberálnější a konzumní přístup k sexu. Z tabulky č. 5 přílohy č. 1 lze vyčíst, že mladiství dnes páchají provinění pohlavního zneužití a provinění nedovolené výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy daleko častěji než dříve.

Hmotněprávní sankční opatření ukládaná za některá nejčastěji páchaná provinění od roku 2008 do roku 2019

Výše v textu uvádím, jaká provinění jsou nejčastěji řešena orgány činnými v trestním řízení. Otázkou zůstává, jaká opatření se za ně ukládají. Ze statistik Ministerstva spravedlnosti ČR⁸⁷ vyplývají níže uvedené závěry. Za provinění krádeže se nejčastěji ukládá odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (včetně podmíněného odsouzení s dohledem), na druhém místě se nejhojněji ukládají obecně prospěšné práce a poté výchovné povinnosti. Před rokem 2010 se za krádež ukládalo více nepodmíněné odsouzení oproti výchovným povinnostem. V tomto kontextu můžeme spatřovat posun při respektování zásady subsidiarity trestních opatření a častější využívání výchovných opatření. Za provinění řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění se opět aplikovalo nejčastěji podmíněné odsouzení (s dohledem), poté obecně prospěšné práce, dále dohled probačního úředníka a zákaz činnosti.

⁸⁶ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 122.

⁸⁷ Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statisticky-ch-listu.html>>.

Za provinění výtržnictví, porušování domovní svobody, poškození cizí věci, ublížení na zdraví se nejčastěji ukládají totožné sankce ve stejném pořadí jako je tomu u provinění krádeže: na prvním místě podmíněné odsouzení (s dohledem), na druhém obecně prospěšné práce a následně výchovné povinnosti. Toto zjištění je podpořeno i tabulkami č. 6 – 11 přílohy č. 1, kdy nejčastěji ukládanými opatřeními jsou právě tyto tři v uvedeném pořadí. Podle mého názoru trestní opatření obecně prospěšných prací je nejvhodnější trestněprávní reakcí na čin mladistvého, který má znaky vandalství (tzn. výtržnictví, poškození cizí věci). Naproti tomu za loupež se nejvíce ukládá podmíněné odsouzení (s dohledem), nepodmíněné odnětí svobody, výchovné povinnosti, dohled probačního úředníka a ochranná výchova. Dospělým pachatelům je naopak na prvním místě ukládán trest nepodmíněného odnětí svobody a na druhém místě podmíněné odnětí svobody.⁸⁸ Loupež je zvláště závažný úmyslný zločin, a pokud se ho mladistvý dopustí, svědčí to o narušené osobnosti mladistvého, na které může mít podíl právě rodina, proto se zde pravděpodobně ukládá nejednou ochranná výchova.

Z trestních opatření bylo zřídka ukládáno domácí vězení, zákaz činnosti, peněžitá opatření a peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu. Trestní opatření domácího vězení lze ukládat až od 1. 1. 2010, a tak se jednalo o nový druh trestního opatření, a pravděpodobně proto soudy pro mládež při trestání volily jiné sankční nástroje. Toto trestní opatření je navíc druhé nejpřísnější opatření po trestním opatření odnětí svobody, proto by mělo být užíváno subsidiárně a měla by mít přednost mírnější opatření. Dalším důvodem, proč bylo domácí vězení ukládáno v malé míře (a to i u dospělých pachatelů) je to, že před rokem 2018 nebylo možné sledovat odsouzeného prostřednictvím elektronického monitoringu. Dnes naštěstí systém elektronických náramků funguje, což poskytuje pracovníkům Probační a mediační služby více času na důležitější činnosti, které mají ve své pracovní náplni. Před rokem 2018 představovalo kontrolování plnění soudem stanovených podmínek domácího vězení pro probační úředníky mnohem větší zátěž. Peněžitá opatření se také skoro vůbec neukládá, důvodem je pravděpodobně nesolventnost mladistvých. Ti totiž málokdy disponují s vlastními finančními prostředky. Návrhy pro řešení tohoto problému uvádím v kapitole č. 5. Co se týká výchovného opatření spočívajícím v probačním programu, to bylo také aplikováno v malé míře. Důvodem může být nízká nabídka probačních programů. Ukládání dohledu probačního úředníka a probačního programu nelze v současné době hojně využívat, poněvadž Probační a mediační služba bývá často přetížena s ohledem na značný

⁸⁸ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 225.

rozsah činností, které jsou jí svěřeny. Co se týká probačních programů, zde je především problém s nedostatkem akreditovaných programů v jednotlivých obvodech soudů a jejich nízké kapacity. Dochází i k situacím, kdy zájemce o probační program je vzhledem k těmto nedostatkům nucen absolvovat probační program v obvodu jiného soudu. Navíc někteří poskytovatelé probačních programů neprovádějí probační programy tak často, jak by bylo potřeba. To znamená, že mladistvý kolikrát musí dlouho čekat, než bude zapojen do programu, což může být kontraproduktivní. Někdy se dokonce stane, že program nemůže proběhnout, protože není naplněna personální kapacita programu, popř. někdo předčasně ukončí svoji účast na programu.⁸⁹ V kapitole č. 5 navrhuji, jak tyto problémové aspekty řešit.

Jiné způsoby řešení trestních věcí mladistvých

Zde se zaměřuji na využívání zvláštních způsobů trestních řízení a alternativ k potrestání v české praxi. Z odklonů je dlouhodobě využíváno ve značné převaze nejvíce podmíněné zastavení trestního stíhání. Naproti tomu narovnání není schvalováno téměř vůbec, a to pravděpodobně proto, protože má navíc obligatorní podmínku spočívající ve složení částky určené na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.⁹⁰ Zde bych viděla prostor pro odstranění této podmínky ve vztahu k mladistvým pachatelům, zdá se mi nadbytečná. Podle mého názoru se narovnání využívá vzácně v porovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání, protože je těžší splnit podmínky narovnání. Mezi základní rozdíly patří fakt, že poškozený musí s narovnáním souhlasit a mladistvý musí skutečně nahradit škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení, tedy nestačí kupříkladu pouze dohoda. Proto se narovnání schvaluje spíše v trestních věcech dospělých. Zato podmíněné zastavení trestního stíhání je oblíbenější v řízení proti mladistvých.⁹¹ Co se týká odstoupení od trestního stíhání, bývá užito v malém množství případů.⁹² Přitom se jedná o druh odklonu, který je výhradně určený pro řízení v trestních věcech mladistvých. Jedná se o nejmírnější druh odklonu, kdy není třeba dál postupovat v trestním stíhání s ohledem na nízkou závažnost činu. To, že se zřídka odstupuje od trestního stíhání, neznámá, že by mladiství nechápali méně závažné delikty. Státní zástupci a soudy pro mládež spíše dávají přednost podmíněným odklonům, které nejsou

⁸⁹ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediace. Možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010, s. 141.

⁹⁰ ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016, s. 211.

⁹¹ Tamtéž, s. 222.

⁹² Tamtéž, s. 211.

konečnými rozhodnutími ve věci. Další důvod, proč se tento druh odklonu aplikuje zřídka je, že jej lze použít na užší okruh provinění, než u narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání, jelikož se ukládá za provinění, na které TZ stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Tyto skutečnosti by mohly být podnětem k revizi zákonných podmínek pro aplikaci odklonů.

V praxi se alternativy k uložení trestního opatření v průběhu let aplikují s klesající tendencí.⁹³ Soudy pro mládež dávají přednost podmíněné podobě upuštění od trestního opatření⁹⁴ podle § 14 ZSM za účelem ověření si pachatele. Mezi lety 2007 až 2017 bylo podmíněné upuštění od uložení trestního opatření uloženo samostatně v 70 % případů. Podle Budayové se jedná o nedůslednou snahu o naplňování účelu ZSM, podle ní je nejvhodnější variantou podmíněně upustit od uložení trestního opatření ve spojení s uložení dohledu probačního úředníka (popř. jiného výchovného opatření). Spojení s dohledem probačního úředníka je vhodné vzhledem k tomu, že smyslem dohledu je odborné vedení a směřování mladistvého ke změně chování, aby žil řádný život, a pomoc při plnění soudem uložených povinností. V rámci dohledu lze také snáze sledovat chování mladistvého, což je klíčové pro zjištění, zda se mladistvý osvědčil ve zkušební době. V ostatních 30 % případů bylo využito této alternativy k potrestání ve spojení s uložení výchovného nebo ochranného opatření, nejčastěji se jednalo o výchovné povinnosti, poté dohled probačního úředníka a probační program.⁹⁵

⁹³ Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

⁹⁴ ŠČERBA F., COUFALOVÁ B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Leges, Praha, 2016, s. 215.

⁹⁵ BUDAYOVÁ, Lucie. Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření podle § 14 ZSVM. *Státní zastupitelství*, 2020, č. 1, s. 30-35.

5 Návrhy de lege ferenda

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže působí právní účinky na našem území již skoro 17 let a prošel k 1. 11. 2020 dvaceti jedna novelizacemi. To znamená, že byl zákon novelizován v průměru více než jednou ročně. Časté provádění novelizací poukazuje na mezery právní úpravy, které obvykle vyplynou až v průběhu aplikování jednotlivých právních norem. Kromě toho plynutím času se mění okolnosti, ze kterých zákon vycházel, ať již společenské nebo jiné. Z četnosti změn právní úpravy můžeme vyvodit, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže není dokonalý. De facto žádný zákon není bezvadný, protože se nikdy nestane, že by neexistovaly mezery v právní úpravě, a tedy nebyl prostor pro zlepšení. V této kapitole se zaměřím na to, jaké změny by prospěly současné právní úpravě sankcionování mladistvých.

Soudy pro mládež a státní zástupci často volí stejné nebo podobné sankce, jaké ukládají dospělým pachatelům, tím mám na mysli především podmíněné odnětí svobody, obecně prospěšné práce a nepodmíněné odnětí svobody. V rámci sankcionování mladistvých by měla mít výchovná opatření přednost před ostatními druhy opatření, nicméně výchovná opatření bývají ukládána buď ve spojení s odklonem se zkušební dobou, kdy nedodržení podmínek výchovného opatření znamená zrušení odklonu, nebo vedle trestních opatření. To bezpochyby vyvěrá z absence trestněprávních důsledků porušení výchovného opatření. S ohledem na výše uvedené je třeba konstatovat, že soudy pro mládež při sankcionování mladistvých takřka nerespektují pomocnou roli trestní represe. K tomu se nabízí řešení - zapracovat důsledněji na právní úpravě. Zde by mohlo pomoci rozšíření škály druhů výchovných a ochranných opatření, kdy z většího okruhu opatření by se snáze vybírala vhodná sankce. Jako další změnu bych viděla v zákonném zakotvení sekundární sankce za porušení podmínek výchovného opatření. Tu bych spatřovala v uložení povinnosti vykonat společensky prospěšnou činnost určitého druhu, anebo použití trestního opatření obecně prospěšných prací. Tyto sankce by však nesměly bránit mladistvému v jeho přípravě na budoucí povolání. Výhodou je, že by se jednalo o povinnost vykonat pracovní úkoly s obecně prospěšným dopadem, došlo by tedy k uspokojení dalších zájmů společnosti tím, že činnost by byla vykonávána ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných organizací. Říká se, že práce léčí, a nadto si mladistvý může tímto osvojit pracovní návyky. Kromě toho by mladistvý nedisponoval takovým volným časem, který by mu umožňoval páchat další trestnou činnost. Podle § 1 odst. 2 ZSM je jedním z účelů zákona, aby si mladistvý našel do budoucna společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji. Přeci jen dolní věková hranice mladistvých činí

15 let, což je věk, který podle § 35 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, umožňuje mladistvým za určitých podmínek vstupovat do pracovněprávních vztahů. Nejsm ani odpůrcem možnosti, aby za tento výkon mohl být mladistvý i finančně odměněn. Problém v tomto případě nastává se zněním současné právní úpravy, kdy obecně prospěšné práce, popř. společensky prospěšné činnosti, lze uložit jen za přečin a mimoto za ně nenáleží odměna (viz § 18 odst. 1 písm. c) ZSM, § 65 odst. 1 TZ). Jedním z účelů projednávání protiprávních činů mladistvých je uložit takový druh sankce, který přispěje k tomu, aby se mladistvý zdržel páchaní trestné činnosti a našel si společenské uplatnění, zejména našel si práci s ohledem na své schopnosti a dovednosti. Výkon práce může mladému člověku rozšířit obzory a pomoci mu v jeho osobním rozvoji. Mladistvý si může uvědomit, zda se chce v budoucnu věnovat práci fyzické nebo jiné. Pokud mladistvý zjistí, co s sebou přináší manuální druh práce, může se rozhodnout, že dá přednost svému vzdělávání, což může mít pozitivní dopad na jeho studijní výsledky. Nevidím, zde žádnou zásadní překážku, která by mohla bránit v právním zakotvení těchto sekundárních sankcí.

Nestačí řešit problém kriminality mladistvých pouze zpětně, ale je potřeba se zaměřit *a priori* na celkovou prevenci tohoto sociálně patologického jevu. Jak se říká, prevence je levnější než represe. K tomu napomáhají různé vzdělávací projekty prováděné na školách, které je potřeba podporovat. Pokud jsou mladiství skupinou, u které je vyšší pravděpodobnost nápravy a vyšší šance na převýchovu nežli u dospělých, je účelné zaměřit pozornost na výchovné působení na chování těchto jedinců. Mladistvého kromě jiného ovlivňuje školní prostředí, kde plní svoji školní docházku. Jsem toho názoru, že by příslušní pedagogové školy měli vědět o některých závažných deliktech svých žáků, bagatelní věci by tedy sem nespadaly. Samotná škola by měla sehrát klíčovou roli tím, že má být v intenzivním kontaktu s Probační a mediační službou a být jí nápomocna. Úlohu by měl hrát školní psycholog s náležitou přípravou v této oblasti, který by se zajímal o plnění povinností studenta v souvislosti s uloženým opatřením. Ale existují i jiné preventivní a resocializační řešení. Mezi ně může patřit vytvoření organizací, které by byly nápomocny dětem a jejich rodinám s řešením jejich problematice situace. Sídla těchto organizací by se mohla nacházet ve městech, kde by to míra kriminality mládeže vyžadovala.

Jelikož u mladistvých dochází nejčastěji k majetkové kriminalitě, kdy na straně poškozeného vzniká škoda, domnívám se, že tento druh kriminality by měl být zpravidla postihnut sankcí majetkové povahy. To vyplývá i z § 39 odst. 7 TZ. Tím, že mladistvý zcizí

někomu věc, obohatí se na úkor jiného, nebo poškodí cizí věc, čímž vzniknou vlastníkově náklady na její opravu, zasáhne tak do majetkové sféry jiného. Adekvátní by bylo zasáhnout na oplátku do majetkové sféry mladistvého, aby i on sám mohl pocítit majetkovou újmu. K tomuto záměru se nabízí několik sankčních nástrojů. Z trestních opatření se jedná o peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu a propadnutí věci. Z ochranných opatření lze aplikovat zabránění věci a zabránění části majetku. Mladistvému je možno uložit i výchovnou povinnost zaplatit přiměřenou peněžitou částku určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, povinnost nahradit škodu způsobenou proviněním nebo usilovat o vyrovnání s poškozeným. Jak vyplývá z konceptu restorativní justice, mladistvý má nést odpovědnost za svůj čin tím, že se přičiní o nápravu svého jednání a vyrovná se s poškozeným. Problém nastává v situaci, kdy mladistvý není výdělečně činný a ani majetkové poměry mladistvého nejsou příliš valné. Řešením by bylo, kdyby se mladistvému nabídlo pět možností (ideálně na schůzce s poškozeným s pomocí Probační a mediační služby). První možností je, že se mladistvý dohodne se svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, že za něho výši škody nebo nemajetkové újmy zaplatí on, přičemž se dohodnou taktéž na tom, jak mu to mladistvý vynahradí (domácí práce apod.). Druhou alternativou by bylo, že si mladistvý na úhradu peněžité sankce vydělá pomocí práce v zaměstnaneckém poměru (zejména na základě dohody mimo pracovní poměr), anebo podnikatelskou činností za splnění podmínek podle § 33 nebo § 37 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. K tomu může dojít na základě rozhodnutí státního zástupce nebo soudu pro mládež (podle toho, v jaké fázi by se řízení nacházelo) o podmíněném zastavení trestního stíhání vedle uložení výchovného opatření (probační program a/nebo výchovná povinnost). Mladistvý se v důsledku toho naučí pracovní morálce a začne se připravovat na život dospělého jedince. Třetí možností by bylo uložit povinnost vykonat obecně prospěšné úkoly za odměnu, kterou by se uhradila peněžité sankce. Pro tuto alternativu by se musela změnit právní úprava (viz výše). Čtvrtou variantou je, že mladistvý použije peněžní prostředky, které má našetřené. Poslední možností by bylo, že mladistvý prodá věc, ke které má výhradní vlastnické právo, a kterou nepotřebuje nezbytně k uspokojování hmotných potřeb svých a dalších členů rodiny nebo k plnění svých pracovních či studijních úkolů, a dále se nesmí jednat o věci, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Výtěžek by se použil na úhradu peněžité sankce. Nesmělo by se tedy jednat o hmotné statky jako notebook, mobil, běžné ošacení a učebnice. Ale mohlo by se jednat o věci jako skateboard, nadbytečná elektronika, počítačové hry apod. V případě, že by mladistvý nevykonal peněžitou sankci, náhradní sankcí by mohly například být právě obecně prospěšné práce. V návaznosti na výše uvedené je žádoucí opět upozornit, že při hledání reakce

na spáchané provinění mladistvého je třeba zvolit takové řešení, které výchovně působí na mladistvého, primárním účelem není represe. Zvolený způsob řešení navíc nesmí bránit mladistvému v jeho přípravě na výkon budoucího povolání.

S předchozím odstavcem souvisí i užívání zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých, protože pro aplikaci odklonů je nezbytné, aby se mladistvý přičinil o odstranění škodlivých následků svého provinění. S ohledem na subsidiaritu trestních opatření bych navrhovala se zaměřit na častější využívání odklonů vůči mladistvým. Proto se domnívám, že není vždy účelné vést zkrácené přípravné řízení, protože § 179b odst. 4 TŘ uvádí krátkou lhůtu pro jeho trvání, která nezaručuje náležité zjištění poměrů mladistvého a připravení půdy pro užití odklonů.

Dále navrhuji posílit střediska Probační a mediační služby o další pracovníky, zajistit probačním úředníkům tu nejlepší průpravu, posílit kompetence probačních úředníků a rozšířit nabídku probačních programů. Tato opatření by nepochybně s sebou nesla vyšší finanční náklady ze státního rozpočtu ČR. Nicméně zvýšení objemu finančních prostředků určených pro probační programy by mohlo motivovat nové poskytovatele probačních programů, což by mělo vliv na zvýšení počtu programů. Probační úředník má v rámci svého dohledu pravidelně navštěvovat mladistvého v jeho bydlišti a ve škole, ale na rozdíl od orgánu sociálně-právní ochrany dětí nemá výslovně stanoveno povolení vstupu do obydlí a možnost pořizování zvukových a obrazových záznamů. Mladistvý nesmí bránit probačnímu úředníkovi vstupu do obydlí, ale problém nastává tím, že osoby žijící s dítětem nejsou povinny umožnit probačním úředníkům vstup. Mezi kompetence probační služby bych zařadila i tato oprávnění. Jako další návrh bych uvedla v souvislosti s řešením problému nedostatku probačních programů - realizovat probační programy taktéž státními organizacemi. V současné době jsou probační programy uskutečňovány nestátními neziskovými subjekty ve spolupráci se středisky Probační a mediační služby. Avšak stát by se měl více přičinit o garantování dostatečného množství probačních programů v jednotlivých obvodech soudů. Vzhledem k tomu, že probační programy jsou založené na aktivním působení na mladistvého, kdy hraje klíčovou roli spolupráce, jsou tyto programy s pomocí svých hlavních činností (podpory, pomoci a rady) schopny velkou měrou ovlivnit postoje a osobnost mladistvého. Válková se domnívá, že sociální práce s problémovými mladými pachateli má nezastupitelné místo, kdy klíčovou roli hrají Probační

a mediační služby. Pozitivních dopadů řešení kriminality mladistvých a účelu opatření není možné dosáhnout pouze „v jednacích síních“ soudů pro mládež.⁹⁶

⁹⁶ VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander. Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. *Státní zastupitelství*, 2013, roč. 11, č. 3, s. 14.

Závěr

Primárním cílem diplomové práce bylo analyzovat současný stav kriminality a sankcionování mladistvých v ČR a přinést ucelenější pohled na toto téma a upozornit na případné mezery a nedostatky při aplikování zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Za kriminalitou mladistvých stojí mnoho příčin. Ve své práci jsem dospěla k závěru, že zásadní je prostředí, ve kterém se mladistvý žije, společně se vzory chování, které ho obklopují, a způsob trávení volného času. Rodina, přátelé a osobnosti, k nimž mladistvý vzhlíží, prezentují mladistvému své způsoby chování, které mladistvý napodobuje. Kromě toho dítě, které trpí nedostatkem zájmu okolí o jeho osobu, se může rozhodnout na sebe upozornit spácháním provinění. Někteří mladiství pachatelé jsou dokonce sami oběťmi nebo svědky trestné činnosti, zejména psychického a fyzického domácího týrání. Vedle toho je dítěti v dnešní době snadno přístupné vyobrazení různých druhů násilí. Z toho plyne, že dítě je pod vlivem značného množství nežádoucích faktorů vnějšího světa, a proto společnost je částečně spoluodpovědná za protiprávní jednání mladistvých. S tímto faktem je potřeba pracovat, pokud chceme stav kriminality mladistvých zlepšit. Prioritou je předejít tvorbě příčin kriminálního chování mladistvých.

I když to nebylo primárně hlavním námětem mé diplomové práce zabývala jsem blíže věkovými hranicemi trestní odpovědnosti. Za inspirativní zdroj pro případnou novelizaci naší právní úpravy ohledně dolní věkové hranice trestní odpovědnosti pokládám slovenské trestní právo. Na Slovensku se za mladistvého považuje osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila 14. rok svého věku a nepřekročila 18. rok věku. Výjimku tvoří trestní odpovědnost za trestný čin pohlavního zneužívání, kdy je poškozenému zaručena větší ochrana do jeho 15. roku věku před tímto činem. A pachatel mladší 15ti let není za tento čin trestně odpovědný. Při přijetí stejných pravidel do našeho právního řádu by takovéto snížení věkové hranice trestní odpovědnosti neznamenal legální sexuální život o rok dříve. Dolní věková hranice trestní odpovědnosti je ostatně i v mnoha jiných zemích nižší než u nás (např. ve Španělsku, Francii a Anglii). Navíc dnešní mládež má přístup k nesrovnatelně většímu množství informací než její předchozí generace, a tak je v některých ohledech daleko vyspělejší.

Ve své práci jsem zjistila, že trestná činnost mladistvých má za poslední desetiletí klesající tendenci, stejně jako kriminalita dospělých. V kapitole třetí odpovídám na první výzkumnou otázku této práce - jaká provinění mají mladiství nejčastěji na svědomí. Ohledně odpovědi

na tuto otázku, jsem si stanovila hypotézu, že nejvýznamnější roli sehraje majetková trestná činnost, zejména krádeže, a další role sehrají provinění spojené s vandalstvím, např. poškození cizí věci a výtržnictví, a šikanou, např. vydírání. Odpověď na tuto výzkumnou otázku jsem hledala ve statistikách Ministerstva spravedlnosti a analyzovala jsem kriminalitu mladistvých na území České republiky v letech 2008 až 2019. Moje hypotéza se potvrdila, jelikož provinění krádeže svým počtem spáchání výrazně převažovalo a po provinění krádeže následovala provinění v následujícím pořadí: výtržnictví, porušování domovní svobody, poškození cizí věci, loupež, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, neoprávněné užívání cizí věci, vydírání, ohrožení pod vlivem návykové látky. Do roku 2010 bylo druhé nejčastěji páchané provinění řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění. Když se podíváme pouze na rok 2019, můžeme vidět, že pořadí nejčastěji páchaných provinění se změnilo následovně: krádež, výtržnictví, pohlavní zneužití, ublížení na zdraví, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, loupež, poškození cizí věci, porušování domovní svobody, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, vydírání, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, neoprávněné užívání cizí věci, ohrožení pod vlivem návykové látky. Do popředí vstoupila především provinění pohlavního zneužití, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy a ublížení na zdraví. Zatímco do pozadí se přesunulo provinění porušování domovní svobody. Tyto nastalé nové jevy jsem ani nepředpokládala ve své hypotéze, takže má hypotéza se potvrdila pouze pro stanovené období let 2008 až 2019, ale neshodovala se se současným stavem kriminality mladistvých. Jelikož předmětem zájmu mladistvých pachatelů bývají především objekty, které jsou pro mladého člověka atraktivní a představují trendy své doby, je zde patrný přesun zájmu mladistvých do oblastí drog a sexu. Proto je opravdu nezbytné děti vzdělávat ohledně negativních dopadů užívání drog a správného vnímání sexu, a to prostřednictvím výuky na školách. Vzhledem k tomu, že se mladiství nejčastěji dopouštějí „drobných“ krádeží a s účinností od 1. 10. 2020 byla výše škody nikoli nepatrně zvýšena na 10.000 Kč, je velmi pravděpodobné, že provinění krádeže bude ustupovat ostatním deliktům.

Ve čtvrté kapitole jsem hledala odpověď na druhou výzkumnou otázku, která se ptá na to, jaká opatření jsou mladistvým nejčastěji ukládána a jaké jiné způsoby řešení trestných věcí jsou vůči nim využívány. Mojí hypotézou ohledně odpovědi na druhou výzkumnou otázku

s ohledem na princip subsidiarity trestních opatření a výchovný účel zákona bylo, že nejčastěji ukládanými sankcemi budou výchovná opatření a ve velké míře se budou využívat zvláštní způsoby trestního řízení. Poněvadž náprava chování, postojů a hodnot mladistvého je snazší než u dospělých jedinců, považovala jsem za přínosné zjistit, zda jsou vůči mladistvým ukládány takové sankční nástroje, které přispívají k jejich výchově, tedy dobrat se zjištění, zda je v praxi vůči mladistvým řádně aplikována zásada subsidiarity trestních opatření stanovená v § 3 odst. 2 ZSM. Moje hypotéza ohledně odpovědi na druhou výzkumnou otázku se nepotvrdila, jelikož na základě analýzy statistických přehledů Ministerstva spravedlnosti ČR jsem dospěla ke zjištění, že trestní opatření se ukládají v několikanásobně větším poměru oproti výchovným opatřením. Z trestních opatření se ukládalo na prvním místě odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, na druhém v pořadí obecně prospěšné práce a na třetím místě nepodmíněné odnětí svobody. Jakmile sečteme případy, ve kterých bylo uloženo podmíněné odnětí svobody (s dohledem), jedná se přibližně o polovinu případů. Od roku 2008 se procentuální počet uložených trestních opatření nesnížil, ale naopak mírně zvýšil. Trestní opatření se dnes ukládají přibližně v 75 % případů, což je velká převaha nad jinými druhy opatření. Na druhou stranu se snížil počet uložených trestních opatření nepodmíněného odnětí svobody a výchovná opatření jsou častěji ukládána, než tomu bylo dříve. Ve skutečnosti jsou však výchovná opatření ukládána ve spojení s odklonem se zkušební dobou, kdy nedodržení podmínek výchovného opatření znamená zrušení odklonu, nebo vedle trestních opatření. To bezpochyby vyvěrá z absence trestněprávních důsledků porušení výchovného opatření. S ohledem na výše uvedené je třeba konstatovat, že soudy pro mládež při sankcionování mladistvých takřka nerespektují pomocnou roli trestní represe. K tomu se nabízí řešení - zapracovat důsledněji na právní úpravě a zákonné zakotvení trestněprávních důsledků porušení podmínek výchovného opatření, jelikož současná právní úprava nezná nástroj, jak dodržování výchovného opatření vynutit nebo nedodržení sankcionovat. Kromě toho soudci promítají metody sankcionování dospělých do způsobu trestání mladistvých, to dokazuje i to, že mladistvým a dospělým jsou ukládány stejné, popř. podobné sankce. U dospělých pachatelů se taktéž nejčastěji ukládá podmíněný trest odnětí svobody, nicméně na druhém místě stojí nepodmíněné odnětí svobody a hned potom obecně prospěšné práce. Z výchovných opatření se na prvním místě ukládají výchovné povinnosti, na druhém dohled probačního úředníka a poté následují výchovná omezení, probační program a na posledním místě se nachází napomenutí s výstrahou. Tady poukazuji na to, že první dvě nejčastěji užívané sankce jsou velmi podobné těm, které lze uložit i dospělým pachatelům, nicméně mají jiné pojmenování. Podle mého názoru není účelné sankcionovat mladistvého stejně nebo podobně jako dospělého

pachatele, jelikož rozumový a mravní vývoj mladistvého není zcela ukončen a nevhodná sankce může mít dopad na nesprávnou integraci mladistvého do společnosti. Z odklonů je dlouhodobě využíváno ve značné převaze nejvíce podmíněné zastavení trestního stíhání. Naproti tomu narovnání není schvalováno téměř vůbec, a to pravděpodobně proto, protože má navíc obligatorní podmínku spočívající ve složení částky určené na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Zde bych viděla prostor pro odstranění této podmínky vůči mladistvým pachatelům, zdá se mi nadbytečná. Taktéž odstoupení od trestního stíhání bylo aplikováno v malém množství případů. Pravdou je, že státní zástupci a soudy pro mládež spíše dávají přednost podmíněným odklonům, které nejsou konečnými rozhodnutími ve věci. Ve vztahu k využívání alternativ k potrestání vůči mladistvým dávají soudy pro mládež přednost opět podmíněné podobě upuštění od trestního opatření za účelem ověření si pachatele. S ohledem na výše uvedené vyvozují závěr, že uplatňování principu subsidiarity trestních opatření podle § 3 odst. 2 ZSM není zcela respektováno. Dle mého názoru je potřeba při sankcionování mladistvých sledovat účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Záměrem zákonodárce bylo klást právní úpravou důraz na výchovný účel zákona a upřednostňování ukládání výchovných opatření před trestními opatřeními. Jakmile se výchovná opatření ukládají pouze jako doprovodná sankce k trestním opatřením, postrádají tímto smysl a význam. Stále existuje prostor pro zkvalitnění právní úpravy v této oblasti.

V kapitole páté navrhuji změny, které mohou přispět ke zlepšení efektivity sankcionování mladistvých a mohou pomoci i při uplatňování principu subsidiarity trestních opatření. Prvně bych navrhovala rozšíření škály druhů výchovných a ochranných opatření, kdy z většího okruhu opatření by se snáze vybírala vhodná sankce. Jako další změnu bych viděla v zákonném zakotvení sekundární sankce za porušení podmínek výchovného opatření. Tu bych spatřovala v uložení povinnosti vykonat společensky prospěšnou činnost určitého druhu, anebo použití trestního opatření obecně prospěšných prací. Mladistvý by si navíc mohl osvojit pracovní návyky. K tématu prevence kriminality mladistvých bych doporučila podporovat různé vzdělávací projekty prováděné na školách. Pokud jsou mladiství skupinou, u které je vyšší pravděpodobnost nápravy a vyšší šance na převýchovu nežli u dospělých, je účelné zaměřit pozornost na výchovné působení na chování těchto jedinců. Vedle toho navrhuji zasadit se o vytvoření organizací, které by byly nápomocny dětem a jejich rodinám s řešením jejich problematice situace. Sídla těchto organizací by se mohla nacházet ve městech, kde by to míra kriminality mládeže vyžadovala. Dále navrhuji posílit střediska Probační a mediační

služby o další pracovníky, zajistit probačním úředníkům tu nejlepší průpravu, posílit kompetence probačních úředníků a rozšířit nabídku probačních programů.

Jelikož u mladistvých dochází nejčastěji k majetkové kriminalitě, domnívám se, že ta by měla být zpravidla postihnuta sankcí majetkové povahy, to vyplývá i z § 39 odst. 7 TZ, zasáhnout tak do majetkové sféry mladistvého. Úskalím v tomto ohledu je skutečnost, že mladistvý není mnohdy výdělečně činný a ani majetkové poměry mladistvého nejsou dostačující. V kapitole páté uvádím možnosti, které by mohly tento problém řešit. Jedna alternativa spočívá v tom, že si mladistvý vydělá na úhradu peněžité sankce, anebo zde připadá v úvahu dohoda s mladistvým, který slíbí, že obstará finanční prostředky. Tím je myšleno, že použije své úspory, anebo prodá věc, ke které má výhradní vlastnické právo a výtěžek použije na úhradu peněžité sankce. V případě, že mladistvý nevykoná tuto sankci, stanovila bych jako náhradní opatření již výše zmíněné obecně prospěšné práce.

Znění zákona o soudnictví ve věcech mládeže považuji za velmi zdařilé. Ze zákona je jasný jeho smysl a účel a stojí na pevných zásadách. Nicméně stále je zde prostor pro lepší uchopení zákona při jeho aplikaci. Nejspíše je potřeba, aby uplynula další doba, během které by bylo možné přivést znění zákona a aplikaci zákonných ustanovení do optimálnější podoby. K tomu vede cesta, která se neobejde bez vedení nemalého množství diskuzí na téma řešení kriminality mladistvých.

Seznam použitých zdrojů

a) monografie:

- DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. s. 130.
- GOLEMAN, Daniel. *Emoční inteligence*. 2. vydání. Praha: Metafora, 2011. s. 336.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 976 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. 1000 s.
- KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s.
- MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003. 340 s.
- MORAVCOVÁ, Eva a kol. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. 1. vydání. Praha: Triton, 2015. 231 s.
- NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část*. 2. vydání. Praha: Codex, 1995. 303 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1053.
- ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. 320 s.
- ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Probace a mediace. Možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. 216 s.
- VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 664 s.

b) příspěvek ve sborníku:

- KARABEC, Zdeněk. Restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed.). *Koncept restorativní justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5 - 20.

c) komentář:

- MIŘIČKA, August, SCHOLZ, Otto. *O trestním soudnictví nad mládeží*. Praha: Československý Kompas, 1932, s. 309.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 988.
- ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2017, s. 232.

d) odborný časopis:

- BUDAYOVÁ, Lucie. Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření podle § 14 ZSVM. *Státní zastupitelství*, 2020, č. 1, s. 28-35.
- JELÍNEK, Jiří. Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2003, č. 11 - 12, s. 34-50.
- ŘÍHA, Jiří. Ještě k nepříčetnosti podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (zejména ke vztahu § 5 odst. 1, 2 ZSM a § 12 TrZ). *Trestněprávní revue*, 2006, roč. 5, č. 10, s. 293-299.
- ŠÁMAL, Pavel. K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 47-52.
- ŠČERBA, Filip, COUFALOVÁ, Bronislava, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Sankcionování mladistvých v praxi českých soudů pro mládež: poznatky z empirického výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 2, s. 33-37.
- ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 2, s. 33-36.
- SOTOLÁŘ, Alexander. Výchovné povinnosti a výchovná omezení v systému soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*, 2007, roč. 6, č. 12, s. 341 - 352.
- VÁLKOVÁ, Helena. 15 – 14 – 15 = dolní věková hranice trestní odpovědnosti v České republice v roce 2009. *Právní rozhledy*, 2009, č. 15, s. 2.
- VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander. Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. *Státní zastupitelství*, 2013, roč. 11, č. 3, s. 7-16.
- ZAHRADNÍČKOVÁ, Marika. Vazba mladistvých a problematika jejího prodlužování. *Státní zastupitelství*, 2020, č. 4, s. 26-36.

- ZEMAN, Štefan. Majetková kriminalita mládeže v Slovenskej republike - kriminologické a trestnoprávne aspekty. *Trestněprávního revue*, 2016, roč. 15, č. 2, s. 32-39.

e) právní předpisy:

- aktuální znění: zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, účinný od 1. října 2020
- historická verze: zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009

f) zahraniční právní předpisy:

- aktuální znění: Children and Young Persons Act 1933, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: Jugendgerichtsgesetz, BGBl. I S. 3427, ze dne 4. 8. 1953, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: Strafgesetzbuch (StGB), ze dne 15. května 1871, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: Ley Orgánica 5/2000, reguladora de la responsabilidad penal de los menores, publikovano v BOE núm. 11, de 13/01/2000, ve znění pozdějších předpisů
- aktuální znění: zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
- nařízení č. 45-174 ze dne 2. února 1945, o mladistvých delikventech (Ordonnance n°45-174 du 2 février 1945 relative à l'enfance délinquante)

g) judikatura:

judikatura Ústavního soudu:

- náleží Ústavního soudu ze dne 26. května 2020, sp. zn. Pl. ÚS 46/18

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2001, sp. zn. 7 Tz 289/2000
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2003, sp. zn. 3 Tdo 1061/2003
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2008, sp. zn. 8 Tdo 1067/2008
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2017, sp. zn. 8 Tdo 577/2016
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2017, sp. zn. 6 Tdo 1226/2017

ostatní judikatura:

- rozhodnutí krajského soudu v Brně ze dne 16. února 1962, sp. zn. 2 To 41/62

h) internetová stránka:

- Český statistický úřad spravedlnosti. Veřejná databáze. *Počet registrovaných trestných činů*. [online] [cit. 27. 6. 2020]. <https://vdb.czso.cz/>. Dostupné na https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=G&f=GRAFICKY_OBJEKT&pvo=KRI05&katalog=31008&evo=v104%21_KRI05-H-6068_1&str=v32.
- Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickech-listu.html>.
- Ministerstvo spravedlnosti. Statistické ročenky kriminality [online] [cit. 4. 4. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.
- Ministerstvo vnitra České republiky. Informační servis. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016 [online] [cit. 15. 4. 2020]. mvcr.cz. Dostupné na <https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>.
- Ministerstvo vnitra České republiky. O nás. Prevence kriminality. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019 [online] [cit. 1. 11. 2020]. mvcr.cz. Dostupné na

<https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2019.aspx>>.

- Policie České republiky. Informační servis. Statistické přehledy kriminality [online] [cit. 27. 6. 2020]. [policie.cz](https://www.policie.cz). Dostupné na <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>.
- Policie České republiky. Informační servis. Vyhodnocení kriminality za uplynulý rok [online] [cit. 27. 6. 2020]. [policie.cz](https://www.policie.cz). Dostupné na <https://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-kriminality-za-uplynuly-rok.aspx>>.
- Policie České republiky. Statistiky. Statistické přehledy kriminality [online] [cit. 1. 5. 2020]. [policie.cz](https://www.policie.cz). Dostupné na <https://www.policie.cz/clanek/archiv-statistiky-statisticke-prehledy-kriminality.aspx>>.
- VICHLENDÁ, Milan, KRČEK, Ivan. *Kriminologie* [online]. [sosoom-zlin.cz](https://www.sosoom-zlin.cz), 2011 [cit. 13. 3. 2020]. Dostupné na <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminologie.pdf>>.

ch) důvodové zprávy k právním předpisům:

- Poslanecká sněmovna. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů* [online]. www.psp.cz, 2018 [cit. 20. března 2020]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=139391>>.
- Poslanecká sněmovna. *Vládní návrh zákona o odpovědnosti mládeže. Sněmovní tisk 210/0* [online]. www.psp.cz, 2002 [cit. 23. března 2020]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>>.

i) směrnice Nejvyššího soudu

- směrnice Nejvyššího soudu ze dne 29. června 1962, sp. zn. Pls 2/62

Příloha č. 1

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
nedostatečná rozumová a mravní vyspělost	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	2	1

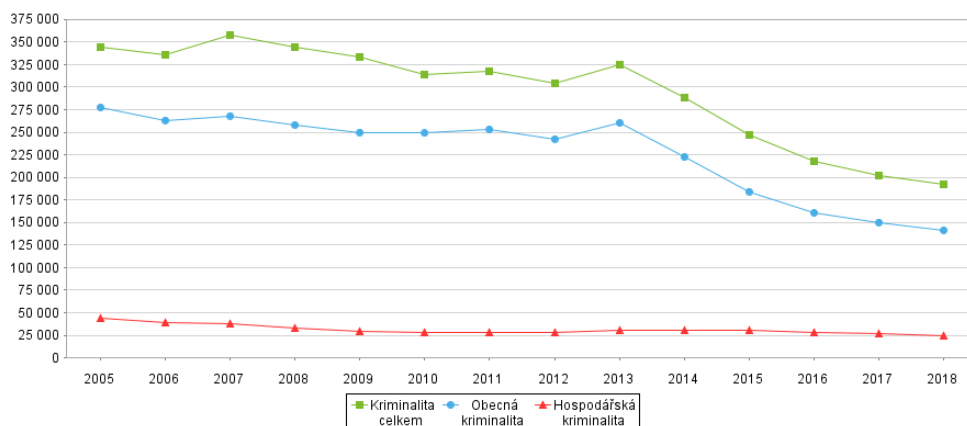
Tabulka č. 1. Počet případů zastavení trestního stíhání z důvodu trestní neodpovědnosti mladistvého podle § 5 odst. 1 ZSM. Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
5,1 %	4,7 %	4,7 %	4,9 %	4,9 %	4,3 %	3,6 %	3,5 %
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
3,1 %	2,5 %	2,3 %	2,1 %	2,5 %	2,3 %	2,85 %	2,79 %

Tabulka č. 2. Vývoj kriminality mladistvých v % vůči celkovému počtu pachatelů v ČR za období od r. 2004 do r. 2019. Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky. Informační servis. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2016 [online] [cit. 15. 4. 2020]. [mvcr.cz](https://www.mvcr.cz). Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>>, Ministerstvo vnitra České republiky. O nás. Prevence kriminality. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019 [online] [cit. 1. 11. 2020]. [mvcr.cz](https://www.mvcr.cz). Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2019.aspx>>.

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
2915	2733	2409	2204	2179	2000	1606	1424	1327	1252	1302	1349

Tabulka č. 3. Počet pravomocně vyřízených mladistvých v průběhu let 2008-2019. Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Tabulka č. 4. Celková kriminalita v ČR za období od r. 2005 do r. 2018. Zdroj: Český statistický úřad. Veřejná databáze. Počet registrovaných trestných činů. [online] [cit. 27. 6. 2020]. <https://vdb.czso.cz/>. Dostupné na <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=G&f=GRAFICKY OBJEKT&pvo=KRI05&katalog=31008&evo=v104_%21_KRI05-H-6068_1&str=v32>.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
krádež (§ 247 starého TZ) (§ 205 TZ)	1241 (43 %)	1183 (43 %)	1069 (44 %)	1029 (47 %)	1021 (47 %)	877 (44 %)	634 (39 %)	533 (37 %)	476 (36 %)	414 (33 %)	408 (31 %)	370 (27 %)
řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle (§ 180d starého TZ)	599 (21 %)	488 (18 %)	41 (2 %)	4 (0,2 %)	x	x	x	x	x	x	x	x
výtržnictví (§ 202 starého TZ) (§ 358 TZ)	330 (11 %)	269 (10 %)	290 (12 %)	278 (13 %)	340 (16 %)	294 (15 %)	275 (17 %)	238 (17 %)	216 (16 %)	218 (17 %)	222 (17 %)	284 (21 %)
porušování domovní svobody (§ 238 starého TZ) (§ 178 TZ)	279 (10 %)	354 (13 %)	290 (12 %)	296 (13 %)	300 (14 %)	281 (14 %)	197 (12 %)	141 (10 %)	135 (10 %)	100 (8 %)	117 (9 %)	102 (8 %)
poškození cizí věci (§ 257 + 257b starého TZ) (§ 228 TZ)	285 (10 %)	320 (12 %)	317 (13 %)	242 (11 %)	236 (11 %)	210 (11 %)	170 (11 %)	164 (12 %)	140 (11 %)	122 (10 %)	130 (10 %)	110 (8 %)
loupež (§ 234 starého TZ) (§ 173 TZ)	308 (11 %)	291 (11 %)	283 (12 %)	255 (12 %)	197 (9 %)	223 (11 %)	149 (9 %)	136 (10 %)	128 (10 %)	96 (8 %)	107 (8 %)	115 (9 %)
ublížení na zdraví (§ 221 starého TZ) (§ 146 TZ)	196 (7 %)	184 (7 %)	154 (6 %)	143 (7 %)	200 (9 %)	198 (10 %)	156 (10 %)	147 (10 %)	116 (9 %)	121 (10 %)	132 (10 %)	151 (11 %)
pohlavní zneužívání (§ 242 starého TZ) (pohlavní zneužití § 187 TZ)	106 (4 %)	82 (3 %)	98 (4 %)	85 (4 %)	100 (5 %)	106 (5 %)	115 (7 %)	112 (8 %)	120 (9 %)	137 (11 %)	165 (13 %)	150 (11 %)

maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 171 starého TZ)	149 (5 %)	158 (6 %)	189 (8 %)	150 (7 %)	114 (5 %)	100 (5 %)	91 (6 %)	75 (5 %)	59 (4 %)	63 (5 %)	65 (5 %)	58 (4 %)
maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 TZ)												
neoprávněné držení platební karty (§ 249b starého TZ)	118 (4 %)	131 (5 %)	150 (6 %)	103 (5 %)	103 (5 %)	128 (6 %)	87 (5 %)	87 (6 %)	82 (6 %)	83 (7 %)	88 (7 %)	85 (6 %)
neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 TZ)												
nedovolená výroba a držení omamných (§ 187 starého TZ)	73 (3 %)	97 (4 %)	63 (3 %)	60 (3 %)	65 (3 %)	55 (3 %)	86 (5 %)	77 (5 %)	89 (7 %)	96 (8 %)	87 (7 %)	123 (9 %)
nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TZ)												
neoprávněné užívání cizí věci (§ 249 starého TZ) (§ 207 TZ)	168 (6 %)	156 (6 %)	108 (4 %)	85 (4 %)	68 (3 %)	50 (3 %)	41 (3 %)	38 (3 %)	34 (3 %)	27 (2 %)	33 (3 %)	29 (2 %)
vydírání (§ 235 starého TZ) (§ 175 TZ)	86 (3 %)	91 (3 %)	66 (3 %)	68 (3 %)	67 (3 %)	68 (3 %)	68 (4 %)	53 (4 %)	40 (3 %)	34 (3 %)	52 (4 %)	59 (4 %)
ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 201 starého TZ) (§ 274 TZ)	92 (3 %)	70 (3 %)	59 (2 %)	48 (2 %)	40 (2 %)	45 (2 %)	21 (1 %)	27 (2 %)	24 (2 %)	16 (1 %)	15 (1 %)	22 (2 %)

Tabulka č. 5. Počet pravomocně vyřízených mladistvých podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) za období od r. 2008 do r. 2019 (včetně procentuálního vyjádření ve vztahu k celkovému počtu mladistvých pachatelů). Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statisticky-ch-listu.html>>.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
trestní opatření	2095 (72 %)	1998 (73 %)	1736 (72 %)	1595 (72 %)	1617 (74 %)	1516 (76 %)	1199 (75 %)	996 (70 %)	989 (75 %)	922 (74 %)	970 (75 %)	1007 (75 %)

Tabulka č. 6. Celkový počet pravomocně uložených trestních opatření jako hlavní sankce v průběhu let 2008-2019 (včetně procentuálního vyjádření ve vztahu k celkovému počtu mladistvých pachatelů). Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statisticky-ch-listu.html>>.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu	1135 (39 %)	1011 (37 %)	927 (38 %)	872 (40 %)	896 (41 %)	1000 (50 %)	753 (47 %)	580 (41 %)	585 (44 %)	516 (41 %)	612 (47 %)	595 (44 %)

obecně prospěšné práce	537 (18)	562 (21)	436 (18)	362 (16)	413 (19)	295 (15)	235 (15)	232 (16)	207 (16)	196 (16)	183 (14)	196 (15)
odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem	163 (6)	161 (6)	151 (6)	153 (7)	121 (6)	113 (6)	104 (7)	90 (6)	99 (8)	97 (8)	88 (7)	114 (9)
nepodmíněně odnětí svobody	196 (7)	210 (8)	190 (8)	180 (8)	152 (7)	78 (4)	83 (5)	68 (5)	56 (4)	60 (5)	52 (4)	66 (5)
vyhoštění	18 (0,6)	16 (0,6)	16 (0,7)	8 (0,4)	8 (0,4)	18 (0,9)	16 (1)	21 (2)	30 (2)	42 (3)	24 (2)	19 (1)
zákaz činnosti	34 (1)	27 (1)	11 (0,5)	6 (0,3)	6 (0,3)	8 (0,4)	3 (0,2)	3 (0,2)	2 (0,2)	2 (0,2)	2 (0,2)	0 (0)
peněžitě opatření	7 (0,2)	6 (0,2)	0 (0)	3 (0,1)	2 (0,1)	0 (0)	1 (0,1)	2 (0,2)	4 (0,3)	5 (0,4)	5 (0,4)	15 (1)
domácí vězení	x	x	x	10 (0,5)	19 (0,9)	4 (0,2)	3 (0,2)	0 (0)	5 (0,4)	2 (0,2)	2 (0,2)	1 (0,1)
propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	1 (0,03)	1 (0,04)	4 (0,17)	1 (0,05)	0 (0)	0 (0)	1 (0,06)	0 (0)	1 (0,08)	2 (0,16)	1 (0,08)	0 (0)
peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu	4 (0,14)	4 (0,15)	1 (0,04)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (0,08)	1 (0,07)

Tabulka č. 7. Počet pravomocně uložených jednotlivých druhů trestních opatření jako hlavní sankce v průběhu let 2008-2019 (včetně procentuálního vyjádření ve vztahu k celkovému počtu mladistvých pachatelů). Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
výchovná opatření	360 (12)	381 (14)	414 (17)	338 (15)	350 (16)	313 (16)	291 (18)	253 (18)	250 (19)	202 (16)	229 (18)	263 (20)

Tabulka č. 8. Celkový počet pravomocně uložených výchovných opatření v průběhu let 2008-2019 (včetně procentuálního vyjádření ve vztahu k celkovému počtu mladistvých pachatelů). Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
výchovné povinnosti	138 (5 %)	167 (6 %)	187 (8 %)	154 (7 %)	145 (7 %)	160 (8 %)	120 (8 %)	100 (7 %)	97 (7 %)	101 (8 %)	112 (9 %)	132 (10 %)
dohled probačního úředníka	116 (4 %)	122 (5 %)	120 (5 %)	85 (4 %)	98 (5 %)	71 (4 %)	60 (4 %)	41 (3 %)	50 (4 %)	35 (3 %)	47 (4 %)	39 (3 %)
výchovná omezení	49 (2 %)	40 (2 %)	42 (2 %)	43 (2 %)	71 (3 %)	48 (2 %)	44 (3 %)	39 (3 %)	51 (4 %)	42 (3 %)	31 (2 %)	41 (3 %)
probační program	35 (1 %)	31 (1 %)	41 (2 %)	44 (2 %)	30 (1 %)	20 (1 %)	49 (3 %)	59 (4 %)	33 (3 %)	13 (1 %)	16 (1 %)	34 (3 %)
napomenutí s výstrahou	22 (0,8 %)	21 (0,8 %)	24 (1 %)	12 (0,5 %)	6 (0,3 %)	14 (0,7 %)	18 (1,1 %)	14 (1 %)	19 (1,4 %)	11 (0,9 %)	23 (1,8 %)	17 (1,3 %)

Tabulka č. 9. Celkový počet pravomocně uložených jednotlivých druhů výchovných opatření v průběhu let 2008-2019 (včetně procentuálního vyjádření ve vztahu k celkovému počtu mladistvých pachatelů). Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti. Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) [online] [cit. 1. 11. 2020]. cslav.justice.cz. Dostupné na <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ochranná opatření	40 (1,8 %)	40 (1,8 %)	55 (2,8 %)	38 (2,4 %)	33 (2,3 %)	61 (4,6 %)	45 (3,6 %)	52 (4 %)

Tabulka č. 10. Celkový počet pravomocně uložených ochranných opatření v průběhu let 2011-2018 (včetně procentuálního vyjádření ve vztahu k celkovému počtu mladistvých pachatelů). Zdroj: Tabulka č. 11 Přílohy č. 1.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ochranné léčení	11	22	22	22	17	31	26	30
ochranná výchova	21	17	24	10	12	23	13	17
zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty	8	3	9	6	4	7	6	5
zabezpečovací detence	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 11. Celkový počet pravomocně uložených ochranných opatření v průběhu let 2011-2018⁹⁷

⁹⁷ příloha č. 2

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ambulantní, sexuologické	2	4	7	4	10	11	9	7
ústavní, sexuologické	1	3	5	3	1	5	2	2
ústavní, protitoxikomanické	0	3	2	0	2	2	3	4
ambulantní, protitoxikomanické	0	4	1	0	2	3	2	2
ambulantní, protialkoholní	0	1	0	3	1	1	0	2
ústavní, protialkoholní	0	1	0	0	1	0	2	1

Tabulka č. 12. Celkový počet pravomocně uložených jednotlivých druhů ochranných léčení v průběhu let 2011-2018⁹⁸

⁹⁸ příloha č. 2

Příloha č. 2

Seznam pravomocně uložených ochranných opatření v průběhu let 2011-2018 získaný na základě žádosti o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, od Ministerstva spravedlnosti ČR.

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		11	
		celkový počet uložených		11	
		v tom:	ústavní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	0
				sexuologické	1
				patologické hráčství	0
				ostatní	2
			ambulatní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	0
				sexuologické	2
				patologické hráčství	0
				ostatní	6
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		8
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0
			ochranná výchova		21

Rok 2011

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		22	
		celkový počet uložených		26	
		v tom:	ústavní	protialkoholní	1
				protitoxikomanické	3
				sexuologické	2
				patologické hráčství	0
				ostatní	1
			ambulatní	protialkoholní	1
				protitoxikomanické	4
				sexuologické	10
				patologické hráčství	0
				ostatní	4
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		3
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0
		ochranná výchova		17	

Rok 2012

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		22	
		celkový počet uložených		22	
		v tom:	ústavní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	2
				sexuologické	5
				patologické hráčství	0
				ostatní	1
			ambulatní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	1
				sexuologické	7
				patologické hráčství	0
				ostatní	6
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		9
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0
		ochranná výchova		24	

Rok 2013

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		22	
		celkový počet uložených		23	
		v tom:	ústavní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	0
				sexuologické	3
				patologické hráčství	0
				ostatní	1
			ambulatní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	3
				sexuologické	4
				patologické hráčství	0
				ostatní	12
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		6
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0
		ochranná výchova		10	

Rok 2014

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		17	
		celkový počet uložených		23	
		v tom:	ústavní	protialkoholní	1
				protitoxikomanické	2
				sexuologické	1
				patologické hráčství	0
				ostatní	1
			ambulatní	protialkoholní	1
				protitoxikomanické	2
				sexuologické	10
				patologické hráčství	0
				ostatní	5
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		4
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0

Rok 2015

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		31	
		celkový počet uložených		34	
		v tom:	ústavní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	2
				sexuologické	5
				patologické hráčství	0
				ostatní	1
			ambulatní	protialkoholní	1
				protitoxikomanické	3
				sexuologické	11
				patologické hráčství	0
				ostatní	11
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		7
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0
		ochranná výchova		23	

Rok 2016

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		26	
		celkový počet uložených		31	
		v tom:	ústavní	protialkoholní	2
				protitoxikomanické	3
				sexuologické	2
				patologické hráčství	0
				ostatní	2
			ambulatní	protialkoholní	0
				protitoxikomanické	2
				sexuologické	9
				patologické hráčství	0
				ostatní	11
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		6
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0
		ochranná výchova		13	

Rok 2017

Ochranná opatření	v tom:	ochranné léčení		30	
		celkový počet uložených			35
		v tom:	ústavní	protialkoholní	1
				protitoxikomanické	4
				sexuologické	2
				patologické hráčství	0
				ostatní	4
			ambulatní	protialkoholní	2
				protitoxikomanické	2
				sexuologické	7
				patologické hráčství	0
				ostatní	13
			zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty		5
			zabrání náhradní hodnoty		0
			zabrání spisů a zařízení		0
			zabezpečovací detence		0
			ochranná výchova		17

Rok 2018

Abstrakt (Abstract)

Trestná činnost mladistvých a jejich trestní postih

Tématem diplomové práce je kriminalita mladistvých pachatelů a sankcionování. Cílem práce je přinést ucelenější pohled na tuto tematiku a upozornit na aktuální problematické aspekty. Na začátku své práce se věnuji základním pojmům, právní úpravě, příčinám delikvence mladistvých a podmínkám trestní odpovědnosti. Následně analyzuji současný stav kriminality mladistvých v České republice a vymezuji nejčastěji páchaná provinění. Poté se zaměřuji na druhy sankcí ukládané mladistvým pachatelům a zjišťuji, jaké sankce jsou nejčastěji aplikované vůči mladistvým. Práce vrcholí navržením změn de lege ferenda.

Juvenile crime and punishment

The topic of the diploma thesis is juvenile crime and punishment. The aim of the thesis is to bring a more comprehensive view of this theme and draw attention to current problematic aspects. At the beginning of my thesis I deal with basic terms, legislation, causes of juvenile crime and conditions of criminal responsibility. Furthermore, I analyze the current state of juvenile crime in the Czech Republic and I introduce the most common offenses. Then I focus on types of sanctions imposed on juvenile offenders and I find out which types of sanctions are most often applied against juvenile offenders. The thesis culminates in proposing amendments de lege ferenda.

Klíčová slova (Keywords)

Zákon č. 218/2003 Sb., mladistvý, provinění, výchovné opatření, trestní opatření, Probační a mediační služba

Act number 218/2003 Coll., young offender, offence, educational measure, penal measure, Probation and mediation service